

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Г. С. СКОВОРОДИ

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

***Нові технології економічної освіти:
можливості та результати впровадження
у навчальний процес***

МАТЕРІАЛИ
науково-методичної конференції
викладачів економічного факультету
ХНПУ імені Г.С.Сковороди

Харків 2018

УДК 330.101
ББК 65.0
Н 73

*Затверджено редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди
(протокол № 3 від 23 квітня 2018 року)*

Нові технології економічної освіти: можливості та результати впровадження у навчальний процес: Матеріали науково-методичної конференції викладачів економічного факультету ХНПУ імені Г.С.Сковороди. – Харків, ХНПУ, 2018. – 79 с.

У збірці представлено матеріали науково-методичної конференції викладачів економічного факультету Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди, що відбулася 28 лютого 2018 року. Дослідження присвячені сучасним проблемам економічної освіти. Розглядаються актуальні питання модернізації й розвитку сучасної економічної освіти, особливості її змісту та інноваційні технології у викладанні економічних і фінансових дисциплін.

Матеріали подано в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію матеріалів несуть автори.

Видано за рахунок авторів.

УДК 330.101
ББК 65.0

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С.Сковороди, 2018

Зміст

Розділ 1 Актуальні питання модернізації та розвитку сучасної економічної освіти	4
Прокопенко І.А. НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ УКРАЇНИ	4
Сідельнікова В.К. ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ВИМОГА СУЧАСНОСТІ	7
Соляр В.В. СУЧАСНІ ТРЕНДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ (на прикладі економічної освіти).....	11
Гончаров Д.О. РОЛЬ КАФЕДРИ В ОРГАНІЗАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА ЕКОНОМІЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ.....	18
Поплавський М.В. РОЛЬ ТА МІСЦЕ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ ГАРМОНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	22
Шиловцева Н.В. ОСВІТА ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ РЕСУРС ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ ПРАЦІ	226
Розділ 2. Інноваційні технології у викладанні економічних та фінансових дисциплін	30
Гура А.О., Гуцан Т.Г., Чумак Н.В. СЕМІНАР ЯК ФОРМА ІНТЕГРАЦІЇ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН РІЗНОГО ПРОФІЛЮ (НА ПРИКЛАДІ ІНТЕГРОВАНОГО СЕМІНАРУ «ФІЛОСОФІЯ БАГАТСТВА»).....	30
Зеленько О.О. ВИКОРИСТАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ І ЗАДАЧ У КУРСІ «ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ» ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ.....	44
Мельникова О.В. ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ PRES-FORMULA ТА «КАРУСЕЛЬ» У КУРСІ «ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ»	48
Ночвіна І.О. KEYС-МЕТОД ТА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ НА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТТЯХ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА».....	52
Олійник Ю.О. ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ ВИКЛАДАННЯ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН.....	56
Олійник О.В. ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ.....	60
Радченко Л.П. КУРСОВА РОБОТА З МАКРОЕКОНОМІКИ ЯК ЗАСІБ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ДО НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	67
Сідельнікова І.В. ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДИК У ВИКЛАДАННЯ МІКРОЕКОНОМІКИ	71
Рядинська І.А. ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН.....	75

Розділ 1 Актуальні питання модернізації та розвитку сучасної економічної освіти

НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ УКРАЇНИ

І.А.Прокопенко, кандидат педагогічних наук, доцент

Попит на освіту завжди існував та існуватиме, змінюються лише форми. Соціально-економічні та політичні реалії сьогодення нашої країни, в цілому, і тенденції в системі освіти, зокрема, закликають до суттєвої модернізації навчальних процесів та негайного впровадження інноваційних технологій у викладання.

Це такі тенденції:

а) відкритість кордонів, режим «безвіз», цікаві пропозиції для абітурієнтів від закордонних ВУЗів;

б) втрата, поки що, ВУЗами України значної кількості потенційних студентів Луганської, Донецької областей та Криму; в основному це потенційні абітурієнти саме ВУЗів Харкова;

в) система зовнішнього незалежного оцінювання знань;

г) статистика, яка показує, що за обраною освітою йдуть працювати близько 30 % випускників ВУЗів України;

д) надзвичайно стрімкий розвиток інформаційних технологій, завдяки якому постійно виникають нові професії, в яких відчуває гостру потребу ринок праці;

е) перехід передових країн світу в еру «економіки знань» - такий тип економіки, в якому знання відіграють вирішальну роль, стаючи основним інструментом прискорення темпів науково-технічного прогресу та зростання добробуту нації;

є) сучасне законодавство України в сфері вищої освіти, що стимулює монетизацію знань, широке введення освітніх платних послуг тощо.

Усі вищевикладені тенденції призводять до необхідного пошуку нових можливостей та формуванню сучасних інноваційних поглядів на подальший розвиток класичної освіти ВНЗ. До того ж, у наш час, в рамках правового поля, необхідно діяти негайно «на місцях», не чекаючи вказівок «зверху», адже

інформаційне поле змінюється швидко. На жаль, оскільки наша країна не належить до передових країн світу, в державних закладах слабо розвинені структури, що професійно займаються маркетингом (для закладів освіти – «просування» освітніх послуг на ринку). Тобто, фактично, менеджменту, професорсько-викладацькому складу та науково-навчальним структурам ВНЗ необхідно додатково брати на себе такі функції: слідкувати за новітніми тенденціями в освіті та на ринку праці, проводити постійний аналіз напрямку своєї діяльності, прогнозувати курс подальшого розвитку, розробляти актуальні навчальні програми та впроваджувати їх у навчальний процес, вміти правильно інформувати суспільство про свої послуги (рекламувати) тощо.

Розпочати необхідно з аналізу, щоб зрозуміти «де знаходимось» і «куди йти». Одним з найсильніших інструментів узагальнення результатів аналізу є SWOT-аналіз, де визначаються:

- S (Strength) – сильні сторони (внутрішні);
- W (Weaknesses) – слабкі сторони (внутрішні);
- O (Opportunities) – можливості (зовнішні);
- T (Threats) – загрози (зовнішні).

На циклі тренінгів для економічного факультету ХНПУ імені Г.С.Сковороди ми саме робили SWOT-аналіз освітніх послуг нашого факультету, отримали красномовні показники. Тут зазначимо деякі з них.

Сильні сторони економічного факультету:

- 1) Високоваліфікований професорсько-викладацький склад;
- 2) лекції читає академік, ректор ХНПУ імені Г.С.Сковороди;
- 3) сучасна матеріальна база (гарно-мебльовані аудиторії, наповнені необхідною технікою);
- 4) зручне місцезнаходження у центрі міста;
- 5) поруч метро;
- 6) доброзичлива психолого-емоційна атмосфера;
- 7) багато можливостей для наукової та творчої самореалізації; та багато інших переваг.

Після аналізу необхідні реальні дії.

В наш час, через новітні тенденції в системі вищої освіти України, що були окреслені вище, ВНЗ постали перед необхідністю впроваджувати

справжні професійні маркетингові інструменти, що характерні для вільної ринкової економіки та використовуються здебільшого в комерційній діяльності. З однієї сторони, такі інструменти просто необхідні, з іншої, державні ВНЗ не мають додаткового фінансування на маркетингові заходи. Тому необхідно використовувати ІКТ (інформаційно-комунікаційні технології), що не потребують грошових трат (або незначних), але є досить ефективними.

Це такі інтернет-платформи як:

- а) сайт університету;
- б) група, офіційні та особисті сторінки фейсбук, інші соцмережі та месенджери.

Такі комунікаційні інструменти:

- а) майстер-класи для загалу, задля залучення уваги цільової аудиторії економічного факультету;
- б) співпраця зі школами та коледжами Харкова та України;
- в) презентації освітніх послуг факультету;
- г) співпраця з відомими та цікавими людьми міста;
- д) активна участь у заходах Дня відкритих дверей ХНПУ імені Г.С.Сковороди та у профорієнтаційних заходах;
- е) проведення економічних ігор для потенційних абітурієнтів (наприклад, відома гра, що користується попитом «Cash Flow») та ін.

Тобто необхідно розумітись на своїй «цільовій аудиторії», встановлювати з нею зв'язки та перебувати у постійній комунікації.

Але задля ефективного використання цих ресурсів, необхідно освоювати та володіти інфобізнесовими компетенціями, такими як: копірайтинг, сторітелінг, ораторська майстерність, спікерство, вміння цікаво оформлювати презентації, розумітись на фотосправі та відеомейкерстві, технологічні вміння тощо.

Досвід показав, що факультети, які впроваджують в свою діяльність вищеокреслені інструменти мають гарний набір абітурієнтів та згуртований колектив студентів та співробітників.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ВИМОГА СУЧАСНОСТІ

В.К. Сідельнікова, к.п.н., доцент

Світовий процес переходу від індустріального до інформаційного суспільства, а також соціально-економічні зміни, що відбуваються в Україні, вимагають суттєвих змін у багатьох сферах діяльності держави. В першу чергу це стосується реформування освіти [2]. Дистанційне навчання в Європі набуло інтенсивного розвитку на початку 70-х років минулого століття і пов'язане зі створенням низки відкритих університетів (університетів дистанційної освіти). Нині кожна європейська країна має групу навчальних закладів, що реалізують дистанційні програми.

Протягом останніх двох десятиріч, відбувається перехід від традиційного навчання до навчання на базі комп'ютерних технологій. Сучасні інформаційні технології дають змогу підвищити та вдосконалити ефективність освітнього процесу. Під час реформування освіти у вищих навчальних закладах прогресивно розробляється концепція дистанційної освіти, що передбачає розробку різноманітних технологій, у тому числі технології змішаного навчання [1, с.7]. В Україні розвиток дистанційного навчання прискорився з ухваленням Законів «Про Національну програму інформатизації», «Положення про дистанційне навчання» та впровадженням кредитно-модульної системи навчання.

Поняття «дистанційне навчання», «дистанційна освіта» трактуються по-різному.

Дистанційна освіта – це така форма навчання, яка є рівноцінною з очною, вечірньою, заочною та екстернатом, що реалізується, в основному, за технологіями дистанційного навчання.

Технології дистанційного навчання складаються з педагогічних та інформаційних технологій дистанційного навчання. Інформаційні технології дистанційного навчання – це технології створення, передачі і збереження навчальних матеріалів, організації і супроводу навчального процесу дистанційного навчання за допомогою телекомунікаційного зв'язку.

Отже, дистанційне навчання (ДН) – це така сукупність технологій, яка забезпечує доставку тим, хто навчається, основного обсягу досліджуваного матеріалу; інтерактивна взаємодія студентів і викладачів в процесі навчання, надання студентам можливості самостійної роботи з освоєння досліджуваного матеріалу, а також у процесі навчання [2].

До дистанційного навчання висувають ряд вимог. Згідно із законом України «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» від 25.04.2013 науково методичне забезпечення повинно включати:

- методичні рекомендації щодо розроблення та використання педагогічно-психологічних та інформаційно-комунікаційних технологій дистанційного навчання;
- критерії, засоби і системи контролю якості дистанційного навчання;
- змістовне, дидактичне та методичне наповнення дистанційних курсів навчального плану/навчальної програми підготовки [4].

У системі дистанційного навчання можна виділити 4 типи суб'єкта:

1. Студент – той, хто навчається.
2. Тьютор – той, хто навчає.
3. Організатор – той, хто планує навчальну діяльність, розробляє програми навчання, займається розподіленням студентів за групами і навчальним навантаженням на тьюторів, вирішує різні організаційні питання.
4. Адміністратор – той, хто забезпечує стабільне функціонування системи, вирішує технічні питання, слідкує за статистикою роботи системи.

Дистанційне навчання орієнтовано на самостійну роботу студентів з інформаційними полями з різних банків знань, проектні роботи, тренінги та інші види діяльності з використанням інформаційно-комп'ютерних технологій, запровадження в навчальний процес таких моделей навчання, які передбачають проведення конференцій. Засобами дистанційного навчання виступають сучасні інформаційні телекомунікаційні технології, а саме: Інтернет, електронна пошта, телеконференції, чат тощо.

Упровадження дистанційної форми навчання в навчальному закладі дає йому можливість використати нові джерела фінансування, забезпечити навчання для більшої кількості студентів без відповідного збільшення витрат, скоротити обсяг аудиторних годин на існуючих курсах, покращити імідж

навчального закладу завдяки міжнародному визнанню кваліфікації його випускників [5, с.3]. Вітчизняні ВНЗ самостійно організовують підготовку викладачів для роботи з дистанційними курсами і студентами у вигляді індивідуальних занять працівників центрів дистанційного навчання з викладачами, семінарів, а також шляхом обміну досвіду із зарубіжними викладачами, розробниками дистанційних курсів та ін. Організація професійної діяльності викладачів-консультантів і їхньої перепідготовки також стає важливою складовою організації дистанційного навчання в освітніх закладах України.

Разом з тим сучасний стан розвитку дистанційного навчання ще не відповідає вимогам суспільства, яке прагне стати рівноправним членом європейської та світової спільноти, де мільйони громадян задовольняють свої освітньо-інформаційні потреби через телекомунікаційні мережі, в тому числі через Інтернет. Присутність ВНЗ у мережі Інтернет сьогодні є досить вагомою, бо на основі змістовної та інформаційної складових web-сайту навчального закладу складають світовий рейтинг ВНЗ - Webometrics. Він охоплює 12 тисяч вищих навчальних закладів всього світу, серед яких на початок 2015 року налічувалося 297 українських ВНЗ [3].

Як негативну тенденцію, що гальмує впровадження дистанційних технологій у навчальний процес ВНЗ України, і чинників, що заважають поширенню дистанційного навчання, слід назвати й інертність діючої вітчизняної освітньої системи. Найбільше вона виявляється у внутрішньому консерватизмі педагогічних кадрів, які не мають ні відповідного практичного досвіду, ні бажання його отримати.

Стримуючим чинником є й слабка сформованість або відсутність у переважної більшості випускників загальноосвітніх шкіл, ВНЗ навичок самостійної, індивідуальної роботи, необхідного рівня комп'ютерної грамотності, що створює труднощі не лише навчально-методичного, а і психологічного характеру. Аналізуючи проблеми якості професійної підготовки майбутнього фахівця в системі вищої освіти з погляду нашого досвіду, можна зробити акцент на визначенні професійно-особистісної готовності студентів до майбутньої професійної діяльності [6, с. 167].

Проте ВНЗ мають певний позитивний потенціал для саморозвитку освітньої системи, розширення сфери освітніх послуг, у тому числі й дистанційних [5, с.4-5]. Більшість навчальних закладів, які використовують або намагаються використовувати технології дистанційного навчання, потребують об'єднання своїх зусиль і зусиль державних інституцій щодо прискорення цього процесу, координації дій, зменшення інтелектуальних, матеріальних та фінансових витрат на впровадження і розвиток дистанційної освіти.

Список використаних джерел

1. Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія. – [Електронний ресурс] : матеріали міжвузівського вебінару (м. Вінниця, 31 березня 2017 р.) / відп. ред. Л.Б. Ліщинська. – Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2017. – 102 с.
2. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (затверджено Постановою МОН України В.Г. Кременем 20 грудня 2000 р.). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html>
3. Мельникова О.В. Основні напрями просування освітніх послуг українськими ВНЗ у мережі Інтернет/ О.В. Мельникова //Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Економіка. – 2015. – Вип. 15. – С. 25-35.
4. Про затвердження Положення про дистанційне навчання : Наказ МОН України від 25.04.2013 № 466 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>. – Назва з екрану.
5. Шаран Н.В. Провідні тенденції розвитку дистанційної освіти в Україні / Н.В. Шаран. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : file:///C:/Users/User/Downloads/Znpkhist_2012_5_50.pdf
6. Щербіна В.К. Особистісно-професійний розвиток майбутнього вчителя економіки: проблеми та можливості їх вирішення засобами інтерактивного навчання / В.К. Щербіна // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Харків : ХДАДМ. – 2009. – №3. – С. 164-168.

СУЧАСНІ ТРЕНДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

(на прикладі економічної освіти)

В.В.Соляр, канд. екон. наук, доцент

В даний час дистанційне навчання інтенсивно розвивається у всьому світі. Країни-лідери у цьому напрямі – США, Великобританія, Норвегія, країни Латинської Америки, які вже відпрацювали технологію даного навчання.

Розвиток дистанційного (електронного) навчання в Україні є пріоритетним напрямком державної політики. Багатогранність і складна система дистанційної освіти вимагають якісної роботи всіх її складових елементів.

Достоїнства дистанційного навчання обумовлені його новими функціями, розширенням можливостей та сервісу надання освітніх послуг на розподілених за різними сегментами ринку територіях, а також використанням системи гнучкої безперервної освіти.

Дистанційне навчання вирішує важливі завдання підвищення якості освіти тих спеціалістів, які живуть або працюють у різних регіонах країни (або тимчасово перебувають за її межами), оскільки освітні центри концентруються, як правило, у великих містах.

Дистанційна освіта в силу низьких витрат та високої інформативності є найбільш соціально-орієнтованою серед інших форм навчання, зокрема, при вирішенні проблеми професійної перепідготовки дорослих спеціалістів.

Система дистанційного навчання формує також новий світогляд у дорослих, які отримують освіту: безперервна освіта стає для них нормою, посилює їхню активну життєву позицію, надаючи рівні можливості в отриманні освіти та доступу до інформаційного світового й вітчизняного банку навчальних ресурсів, і в силу своїх особливостей сприяє більш глибокому сприйняттю навчального матеріалу.

Підготовлені спеціалісти, включаючи викладачів, зможуть організувати навчальний процес з використанням дистанційних навчальних технологій незалежно від місця знаходження студента, а підготовлений студент в подальшому буде здатний самостійно отримувати необхідні знання шляхом безперервної освіти з використанням інформаційних технологій.

Комп'ютерна грамотність давно вже стала ключовим фактором, що впливає на сучасний освітній процес. Навчання з використанням дистанційних освітніх технологій передбачає наявність вмінь користуватися електронною поштою, форумами, чатами, онлайн-тестами та іншими мережевими інструментами програм дистанційного навчання. Зі свого боку, зростаюча пропускна здатність мереж робить більш актуальним використання імітаційних методів, відеоматеріалів та відеоконференцій.

Використання дистанційної форми навчання, на наш погляд, повинно бути обумовлене дійсним попитом на доступну та якісну освіту. Проведення приймальної кампанії з використанням рекламних продуктів навчального закладу, вміння та бажання донести достовірну інформацію до споживача, в кінцевому результаті, формує певний контингент студентів, який є мобільним, проінформованим та конкурентним на ринку праці.

Але, в той же час, перспективи використання електронного навчання та дистанційних освітніх технологій у навчальному процесі пов'язані з негативними сторонами даної моделі навчання. Це стосується, в першу чергу, реального оцінювання студентами своїх можливостей, розуміння особливостей організації навчального процесу. Дана модель отримання освіти з використанням дистанційних освітніх технологій, з нашого погляд, більш комфортна для осіб, які вже мають середню професійну або вищу освіту. В силу того, що майбутні студенти вже мають досвід навчання в коледжах, або в вузах, тому вже оперують достатніми й необхідним первинними знаннями для освоєння навчальних програм з використанням дистанційних освітніх технологій.

Однак при створенні системи дистанційного навчання (включаючи розробку навчально-методичного та програмно-технічного забезпечення) необхідно мати на увазі, що цей напрямок потребує відповідного рівня розвитку телекомунікаційних засобів зв'язку, який на сьогоднішній день не скрізь задовільний. Тому більш широкого розповсюдження дистанційне навчання отримає в Україні тільки тоді, коли з'являться відповідні технічні можливості, хороші телекомунікаційні канали.

Тому при використанні дистанційного навчання слід робити акцент на ситуаційну технологію та на мережеві засоби переадресації навчальних

матеріалів на електронних носіях у поєднанні з друкованими матеріалами, аудіо- та відеозаписами, а мережеву взаємодію поєднати з епізодичним використанням асинхронних технологій електронної пошти.

Ще одним недоліком дистанційного навчання, що обмежує широке використання цієї форми в сучасній освіті, є відсутність міжособистісної емоціональної взаємодії. Однак в практику сучасної освіти входять психологічні механізми, що дозволяють індивідуалізувати навчальний процес і максимально задіяти внутрішні резерви студентів. Так, використання дистанційної технології в контексті коучингового підходу може дозволити вирішити протиріччя, що перешкоджають широкому розповсюдженню цієї форми навчання.

Розвиток коучинг-технологій у навчанні пояснюється її гуманістичною спрямованістю, що відповідає реформам в українській освіті. Важливо не тільки декларувати особистісно-орієнтовану освіту, але й вміло її вибудовувати, орієнтуючись на внутрішній світ учня. Загальновідомо, що у підсумку найбільше впливають відчуття, емоції, ніж те, що ми знаємо чи вміємо. Тому коучинг-технології, що спрямовані на емоційну сферу, призначені допомогти студентам розкрити їхній внутрішній потенціал.

За традицією навчальні заходи в основному направлені на досягнення максимальної відповідності результату вимогам викладача. Тому часто такий підхід запускає у студентів механізм страху помилок. Якщо дистанційне навчання орієнтується на знаннєву парадигму, то включення емоційного потенціалу стане запобіганням його реалізації. Щоб організувати особистісно-орієнтоване навчання, необхідне перенесення фокусу уваги спочатку з результату на процес, потім на студента з його актуальним рівнем розвитку і, нарешті, на потенціал. Важливими інструментами, що змінюють навчальну взаємодію, є відкриті питання. Вони дозволяють студентам глибше відчувати й зрозуміти себе, а уважне ставлення до студента допомагає викладачеві краще зрозуміти студента.

Важливою умовою реалізації коучингового підходу в дистанційному навчанні є рівність позицій викладача та студента, а це стає можливим лише в ситуації довіри, яку повинен створити майстер. Одним з інструментів довіри є надання вибору, навіть якщо він приведе до помилки. Студент має право не

тільки на перемогу, але й на поразку. Завдання викладача – з повагою ставитися до особистості студента, вірити в його потенціал і не спиратися на страх помилок, а допомогти усвідомити безліч варіантів вибору та прийняти усвідомлений вибір. У цьому випадку відповідальність стає не виною, а можливістю. Студент сам для себе стає оцінювачем і виводить з допомогою наставника формулу успіху.

Інструментів для цього в коучингу багато, наприклад, «Колесо розвитку» дозволяє студентам навчитися ставити перед собою цілі відповідно до своїх потреб у знаннях, виділити особистісно-значимі критерії для самооцінки та навчитися самостійно контролювати самопідготовку з будь-якої навчальної дисципліни. На перший погляд може здатися, що коучинг-технологію можна застосовувати лише в он-лайн навчанні. Але це лише один з варіантів. Коучинг-інструменти можуть бути органічно включені в контент і посилити рефлексивну складову процесу навчання.

Крім окреслених переваг та актуальних проблем, що потребують уважного ставлення до сучасної системи дистанційного навчання у вищій школі, слід зупинитися також на трьох його аспектах та виділити інтегровані фактори: техніко-технологічний, педагогічний та організаційний.

Характер першого з них визначається інформаційними технологіями та широкими можливостями програми MOODLE для організації навчального процесу. Перспективним є приклад економічного факультету ХНПУ імені Г.С. Сковороди у проведенні наукових конференцій, круглих столів, он-лайн лекцій в рамках співпраці з іншими навчальними закладами. Враховуючи суттєві переваги дистанційної освіти, а саме нівелювання фактору географічної віддаленості, зниження витрат на освітній процес, зростання іміджу університету, ми підтримуємо стремління керівництва університету в широкому використанні сучасних технологій навчання. Сьогодні дистанційно можна не тільки здобути вищу освіту, але і вивчити іноземну мову, підготуватися до вступу у ЗВО тощо. Тому пропонуємо розширити цільову аудиторію дистанційної освіти за рахунок учнів старших класів з метою проведення профорієнтації, слухачів та користувачів комерційних освітніх послуг, які можуть надавати факультети нашого університету. Це значно

розширить зв'язки університету зі школами та сприятиме збільшенню банку даних потенційних абітурієнтів.

Звичайно, це потребує великої роботи, починаючи від розробки покрокових методичних рекомендацій та технічної допомоги для реєстрації користувачів, їх роботи в системі, залучення до цієї роботи підготовчого центру, відділу профорієнтації, інституту підвищення кваліфікації та перепідготовки. Необхідно розмістити єдині правила реєстрації користувачів (студентів) та проводити навчальні тренінги для студентів вже з перших курсів.

Значення наступного, педагогічного, фактору визначається набором методів та прийомів, які використовуються у навчальному процесі. Важливим є також уміння, навички викладачів і студентів, допоміжного персоналу, їхня психологічна готовність.

Із запровадженням в навчальний процес сучасних технологій викладачі усе більше виконують функції консультантів, радників, т'юторів. Т'ютор це – спеціаліст в області організації освіти та самоосвіти. До завдань т'ютора відноситься методична підготовка та проведення групових занять-практикумів (в очній та дистанційній варіантах); допомога у виконанні атестаційних робіт, їх перевірка та оцінка; консультації та інші форми психологічної підтримки студентів; професійна орієнтація та консультування.

Якщо звичайний викладач закладу вищої освіти є принциповим джерелом змісту курсу, доступного переважно тільки під час заняття, що визначається розкладом; має справу лише з учбовим матеріалом курсу, то т'ютор-викладач методично управляє освоєнням курсу, доступний студенту завжди, організує освітню діяльність студентів, встановлює зі студентами відносини партнерства.

Це вимагає від нього спеціальної психолого-педагогічної підготовки, оскільки у професійній діяльності педагога реалізуються не тільки спеціальні, предметні знання, а й різні технології навчання (дидактичні, комп'ютерні, проблемні, модульні тощо). Тому у більшості викладачів ще недостатньо сформована готовність до сприйняття, оцінки та реалізації педагогічних інновацій. Головний критерій у розв'язанні цієї проблеми – підвищення якості навчання та більш широке впровадження інтерактивних технологій навчання, постійний контроль і оцінка педагогічного дизайну курсів.

Нова кадрова політика університету орієнтована на сучасний підхід до роботи з персоналом і передбачає комплектування навчальних працівників необхідної кваліфікації, здатних забезпечити високі результати праці; забезпечення постійного зростання ділової кваліфікації, професійного та особистісного розвитку працівника; створення умов праці, стимулювання викладачів до досягнення високих результатів.

Нарешті організаційний аспект питання, який характеризується певними обмеженнями:

- невизначеність у глибині використання дистанційної освіти – повна, змішана чи підтримка денної форми навчання, можливо сімейна освіта;
- низька комп'ютерна грамотність деякої частини викладачів;
- невелика кількість фахівців, які мають досвід з розробки електронних курсів, відтак будь-який електронний курс вимагає постійної підтримки:

а) викладачів, які забезпечують навчальний процес та на яких покладені функції перевірки письмових завдань, індивідуальні консультації, функції модератора форумів та ін.;

б) ІТ-спеціалістів, відповідальних за технічну підтримку системи; їхнє завдання полягає у забезпеченні безперебійної роботи системи, гарантуванні доступу до матеріалів курсів, надання відповідей на технічні питання щодо роботи системи, технічна допомога і систематична робота технічного персоналу з оформлення курсу, його наповнення. Ознайомчі лекції для викладачів та співробітників університету проводяться на всіх факультетах для більшості, але необхідна також підготовка технічної категорії персоналу, а також запровадження у навчальний процес відповідного факультативу для студентів.

Дійсно більша частина викладачів економічного факультету має серйозну базу навчально-методичного забезпечення курсів і готова викласти її на платформі MOODLE. Однак в умовах поєднання формального підходу до організації структури дистанційної форми навчання в університеті (мова йде про створення Центру дистанційної освіти) та неформальної, коли викладачі, не змінюючи посад і продовжуючи виконувати свої обов'язки, отримують додаткові функції, пов'язані з розробкою, запровадженням дистанційних курсів, хід всього процесу дещо уповільнений.

Необхідна розробка і затвердження нормативної бази університету із запровадження дистанційної форми навчання, яка, на нашу думку, може включати:

- Положення про робочу групу, її статус, обов'язки та права. Її мають наповнити спеціалісти з різних проблемних напрямів впровадження – люди, методика, нормативне забезпечення, технології;

- Положення про технології дистанційного навчання, в якому повинні знайти відображення порядок розробки, використання та оцінка ефективності дистанційних курсів; система обліку навантаження викладачів, дотримання авторських прав, заохочення викладачів, планування роботи, особливо інтерактивної в он-лайн режимі.

Таким чином, дистанційні освітні технології дають правильний вектор розвитку, оскільки, при їх використанні дається право на освіту кожному бажаючому. Дистанційний метод навчання в перспективі може і повинен стати прибутковим процесом для кожного не тільки як засіб підвищення рівня кваліфікації, а й вирішення питання отримання додаткової і первинної професійної освіти. Перспективним напрямом розвитку та вдосконалення дистанційного навчання в Україні є розробка питання про створення єдиного стандарту, що дозволить навчальним закладам найповніше використати переваги дистанційної форми навчання та інтегруватися у міжнародний освітній простір.

РОЛЬ КАФЕДРИ В ОРГАНІЗАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА ЕКОНОМІЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ

Д. О. Гончаров, к.п.н., доцент кафедри економічної теорії, декан економічного факультету ХНПУ імені Г.С.Сковороди

Міністерство освіти і науки України визнає створення умов для особистісного розвитку і творчої самореалізації кожного громадянина України; виховання економічно свідомої особистості, здатної навчатися впродовж життя, створювати й розвивати цінності громадянського суспільства головною метою реформування сучасної вищої школи.

Водночас потенціал кафедри вищого навчального закладу не достатньо враховується в організації студентського самоврядування, нечіткі варіанти співпраці органів студентського самоврядування з кафедрами.

Кафедра є одним з основних структурних підрозділів методичної служби освітньої установи, яка планує свою роботу відповідно до програми розвитку установи та об'єднує педагогів, орієнтованих на дослідницьку, експериментальну діяльність.

Метою діяльності кафедри освітньої установи є забезпечення науково-теоретичного, науково-практичного та практичного управління освітньо-виховним процесом, науково-дослідною діяльністю викладачів та студентів.

Для реалізації цієї мети кафедра вирішує такі задачі: створення умов для підвищення рівня загальнодидактичної та методичної підготовленості педагогів, забезпечення оволодіння ними сучасними освітніми технологіями, раціональними методами та прийомами навчання, розвитку та виховання учнів; науковий аналіз та узагальнення актуального педагогічного досвіду; проведення комплексних досліджень відповідно до програми розвитку школи та профілю кафедри; керівництво інноваційною, науково-дослідною роботою викладачів та студентів, координація роботи творчих колективів викладачів за профілем кафедри та роботою наукового товариства студентів.

Студентське самоврядування - це право та реальна здатність академічної громади, яке гарантується державою, самостійно або через представницькі органи вирішувати питання, віднесені до компетенції студентського самоврядування.

Основними завданнями студентського самоврядування є: сприяння забезпеченню рівних умов доступу громадян до вищої освіти; у тому числі, економічної, забезпечення і захист прав та інтересів членів академічної громади, зокрема стосовно організації навчального процесу; сприяння навчальній, науковій, громадській і творчій діяльності членів академічної громади, їхнім заняттям фізкультурою та аматорським спортом; сприяння покращанню умов проживання і відпочинку членів академічної громади; економічної обізнаності, сприяння діяльності гуртків, товариств, клубів за інтересами, громадських організацій та інших добровільних об'єднань членів академічної громади відповідного вищого навчального закладу; організація співпраці з органами студентського самоврядування інших вищих навчальних закладів; сприяння міжнародній мобільності членів академічної громади; сприяння працевлаштуванню випускників.

Отже, якщо проаналізувати завдання, що вирішують кафедри університету, можна дійти висновку, що вони багато в чому співпадають із завданнями органів студентського самоврядування.

Працівники кафедр та активісти студентського самоврядування разом з адміністрацією створюють атмосферу на факультеті зокрема та у ВНЗ у цілому, тому ми цілком погоджуємося з думкою Н. Мартишиної, яка слушно зазначає, що в процесі професійної підготовки майбутні педагоги зазнають значного впливу від щоденного занурення в емоційно-насичену атмосферу свого освітнього закладу [2, с.54].

Ураховуючи спільність завдань, що стоять перед кафедрами освітніх установ та студентським самоврядуванням, вважаємо необхідним посилити співпрацю між ними.

Відома форма співпраці студентського самоврядування на рівні ВНЗ в цілому та на факультетах – участь у зборах трудового колективу, вчених радах університету та факультету, де вирішуються і фінансові, питання проте співпраця безпосередньо з кафедрами як структурною одиницею факультету практично не простежується.

Доцільно розглядати роль кафедри в організації студентського самоврядування також у контексті співпраці на науковому терені. У структурі студентського самоврядування існують наукові сектори, активісти котрих

сприяють навчальній та науковій діяльності. Кафедра забезпечую науково-теоретичне, науково-практичне та практичне управління освітньо-виховним процесом, науково-дослідну діяльністю викладачів та студентів.

Ураховуючи зменшення кількості випускників шкіл необхідно звернути більше уваги на роль кафедри в профорієнтаційній роботі з залученням органів студентського самоврядування.

На наш погляд, важливим напрямом роботи кафедри є координація діяльності студентських клубів і гуртків, їх більша практична направленість, з урахуванням потреб роботодавців, бо великий відсоток випускників економічного факультету працюють у реальній економіці. Так, при багатьох кафедрах університету існують наукові клуби та гуртки за інтересами, які об'єднують небайдужих до виховання й економічної освіти студентської молоді викладачів та зацікавлених студентів. Плани роботи цих клубів та гуртків включені до планів роботи конкретної кафедри.

Засідання клубів і гуртків проходять у різноманітних формах (диспутів, круглих столів, ділових та рольових ігор тощо).

Студентське самоврядування у своїй структурі також має достатню кількість гуртків та клубів: дебатних, наукових, професійноспрямованих. Робота цих клубів включена до плану роботи студентського самоврядування, які у свою чергу займають чільне місце в плані виховної роботи вищого навчального закладу в цілому.

Діяльність цих клубів сприяє розвитку в студентської молоді лідерських якостей, ораторського мистецтва, уміння вести дискусію, а для студентів, які бажають займатися науковою роботою дає поштовх для вибору напрямку наукової роботи, дає можливість для більш глибокого занурення в тему свого дослідження, визначитися з подальшою науковою діяльністю.

Вимушені констатувати факт, що робота кафедральних гуртків та гуртків студентського самоврядування узгоджуються недостатньо. Це призводить до зниження ефективності роботи як перших, так і других, адже зацікавлені в конкретній проблемі студенти вимушені обирати між засіданнями клубів чи гуртків кафедри та студентського самоврядування, проте їх роботи графіки роботи, а також її зміст зазвичай виявляються неузгодженими, отже проблематика, що обговорюється на засіданнях гуртків і клубів може

повторюватись. На нашу думку, усунення цієї проблеми конче необхідне. Це б якісно поліпшило такий напрям роботи, як клуби та гуртки за інтересами, вивело б їх на новий, більш серйозний рівень.

Вважаємо, що шляхи усунення цієї проблеми можуть бути такими:

- здійснити злиття кафедральних клубів та клубів і гуртків студентського самоврядування, що мають спільний напрям роботи, спільні теми;
- плани роботи кафедральних гуртків, що не підпадають під об'єднання, погоджувати з планами роботи клубів самоврядування;
- ураховуючи, що в організації роботи клубів при кафедрах задіяні викладачі, що мають неабиякий досвід такої роботи, проводити майстер-класи для активістів студентського самоврядування, що займаються цим напрямом;
- організовувати спільні засідання, не перекладаючи відповідальність за проведення лише на викладачів, чи, навпаки, студентську молодь.

Отже, співпраця кафедри та студентського самоврядування стала б більш дієвою та ефективною. Це підвищило б роль кафедри в організації роботи студентського самоврядування як допоміжної ланки, зміцнило б координувальну функцію, підвищило б ефективність роботи кафедри як структурного підрозділу факультету.

Посилення ролі кафедр в організації студентського самоврядування суттєво поліпшить вирішення спільних завдань, що стоять перед активістами органів студентського самоврядування та кафедрами, у тому числі під час організації науково-дослідної та профорієнтаційної роботи, а також роботи студентських клубів і гуртків.

Список використаних джерел:

1. Закон України “Про вищу освіту” // Освіта України. – 2002. – 26 лютого (№17). – С.3-15.
2. Мартышина Н.В. Ценностный компонент творческого потенциала личности педагога / Н.В.Мартышина // Педагогика. – 2006. - № 3. – С.48-57.
3. Положення про кафедру освітньої –[Електронний ресурс]. – Режим доступу : установи <http://osvita.ua/school/method/1608/>

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ ГАРМОНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Поплавський М.В., старший викладач

Нинішня світова освітня сфера різноманітна та відповідає шести головним моделям – німецькій, французькій, англійській, американській, японській і радянській. В епоху глобалізації відбувається взаємозближення цих моделей. Визначальним чинником процесу виступає спосіб матеріального виробництва, який впливає на систему освіти в цілому. Україна може бути віднесена до молодих індустріальних держав з яскраво вираженою тенденцією до підвищення рівня індустріалізації і формування в перспективі інформаційного суспільства. Тому потреба реформ в освіті є органічною. Чинники, які визначають сучасні цілі та завдання розвитку освіти відповідно державних стандартів [2;3;4;5;6]: перехід від індустріального суспільства до постінформаційного; стратегія розвитку освіти, що обумовлена глобалізаційними явищами; необхідність реформування всієї системи освіти; прискорення науково-технічного прогресу.

На сучасному етапі в Україні підвищується роль освіти в забезпеченні економічного зростання, але соціально-економічний стан господарства зумовлений загостренням таких суперечностей: потребою держави у компетентних випускниках навчальних закладів з відповідним рівнем знань, вмінь, професійних навичок, культури, мобільності, творчості, адаптованості до умов господарювання; стихійністю інноваційних процесів у практиці освітньої діяльності й необхідністю узгодження нових ідей із соціально-економічними потребами; необхідністю впровадження нових знань та використання сучасних способів передачі інформації, застосування інноваційних освітніх технологій й низьким рівнем психолого-педагогічної підготовки педагогів [7].

Процес економічного зростання неможливий без вдосконалення всієї економічної системи, в тому числі і продуктивних сил, на які сфера освіти здійснює значний вплив. Вона забезпечує вдосконалення таких елементів продуктивних сил, як людини, засобів праці, науки, інформації, форм і методів організації виробництва. За допомогою освіти та підвищення кваліфікації люди в змозі використовувати нові знання для: вдосконалення техніки і технології,

впровадження нових інноваційних засобів праці, технологій; підвищення продуктивності праці за допомогою ефективнішого використання наявної інформації; покращення ефективності діяльності за рахунок оптимізації існуючих методів організації виробництва, втілення нових. Освіта сприяє підготовці робочої сили відповідних кваліфікаційних рівнів, що здійснюється спеціальними організаціями, інститутами, закладами та установами. Стратегія інноваційного розвитку обумовлює забезпечення потреб виробництва у кваліфікованих кадрах, що повинні працювати в умовах інформаційної економіки. Це потребує приведення системи професійного навчання у відповідність з міжнародними стандартами. Основою вдосконалення професійного навчання є його безперервний випереджаючий темп [1].

Ринок послуг системи професійної підготовки і підвищення кваліфікації кадрів пов'язаний, з одного боку, з ринком праці, а з іншого – з ринком науково-технічної продукції, ринком інвестицій. Незбалансованість між структурою підготовки і потребами економіки у працівниках та спеціалістах ускладнює працевлаштування випускників навчальних закладів. Це стосується перш за все випускників вищих навчальних закладів [2].

Проводячи аналіз обсягу підготовки кваліфікованої робочої сили у вищих та професійно-технічних закладах та наявності вакансій за інформацією ДСЗ, бачимо, що чисельність студентів у вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації постійно зростає (у 2016 – 24,3%, а у 2017 – 27,1%), а чисельність учнів професійно-технічних навчальних закладів, навпаки, зменшилась (у 2016 – 17,6%, а у 2017 – 14,8%). Враховуючи потребу в робочій силі – до 50 тис. осіб, та обсяг випущених фахівців і робітників за відповідний період – до 45,4 тис. осіб, можна сказати, що на одну умовну вакансію припадатиме 4,3 особи [7].

Основними недоліками сучасного стану національної системи професійної освіти, підготовки та перепідготовки кадрів є: відсутність державної стратегії щодо професійної підготовки кадрів з урахуванням галузевої специфіки, особливостей функціонування великих, середніх та малих підприємств та забезпечення їх конкурентоспроможними кадрами; фінансова неспроможність роботодавців їх незацікавленості здійснювати професійну підготовку кадрів та підвищення їх кваліфікації; низький рівень стимулювання

професійного розвитку працівників особливо матеріального, що зменшує зацікавленість у продуктивній праці та підвищенню професійно-кваліфікаційного рівня найманих працівників (в Україні у сфері оплати праці домінує передусім галузева та регіональна диференціація в оплаті праці, а недиференціація за критеріями, посади, відповідної освіти та професійного кваліфікаційного рівня робочої сили); відсутність єдиної системи професійної кваліфікації та стандартів із професійної підготовки; відсутність інфраструктури щодо професійної підготовки кадрів на підприємстві [1].

Державне регулювання взаємодії освіти, бізнесу та ринку праці повинне здійснюватися в таких напрямках: сприяння доступу більшої кількості людей до освітньо-професійних навчальних закладів; забезпечення людей професійним навчанням упродовж усього життя, приділяючи особливу увагу працівникам з низькою кваліфікацією, літнім працівникам та співробітникам малих і середніх підприємств, які не спроможні витратити достатньо коштів на навчання своїх кадрів; створення досконалої системи планування й визначення кваліфікацій, що мають найбільший попит на ринку праці; постійний аналіз стану ринку праці через інвестиційні плани підприємства, цільові державні програми регіонального розвитку. Визначення попиту і пропозиції на регіональному ринку робочої сили (сучасний стан і перспективи); забезпечення служби зайнятості й освітніх структур висновками такого аналізу з метою проведення професійного навчання громадян у тому числі і безробітних, відповідно до поточних і перспективних потреб підприємств у кадрах у професійному та кваліфікаційному розрізі; забезпечення молоді гарантованим першим робочим місцем; встановлення та ефективне використання методичних супроводів «Профорієнтаційних терміналів» у навчальних закладах; організація виробничої практики на підприємствах-замовниках підготовки кваліфікованих робітничих кадрів у професійно-технічних навчальних закладах; забезпечення взаємодії освіти і ринку праці у розподілі витрат та відповідальності за збільшення інвестування у людські ресурси між суб'єктами взаємодії – держава, навчальні заклади, представники бізнесу [1].

Модернізація системи вищої освіти з метою забезпечення її відповідності потребам економіки інноваційного типу висуває підвищені вимоги до моделей та інструментів регулювання взаємодії ринків освітніх послуг і праці.

Механізми управління, що забезпечували адаптацію вищих навчальних закладів до конкурентного середовища у попередньому десятилітті, перестають відповідати новим «викликам» і недостатні в умовах міжнародної конкуренції. Важливою особливістю гармонізації ринків освітніх послуг та ринків праці є необхідність більш тісного зв'язку стратегій розвитку промислово-інноваційної та освітньої сфер на національному, галузевому (міжгалузевому) і регіональному рівнях. Підготовка висококваліфікованих фахівців, конкурентоспроможних на національному, європейському та світовому ринках праці, потребує переосмислення векторів розвитку та принципів регулювання як самого ринку освітніх послуг, так і його відносин з ринком праці.

Список використаних джерел

1. Луцька А. Професійна освіта: бути чи не бути?... // Голос України. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.golos.com.ua/article/272829>
2. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 №1556-VII [Електронний ресурс]. URL Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
3. Про Національну доктрину розвитку освіти: Указ президента України від 17.04.2002 № 347/2002 [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>
4. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ президента України від 17.04.2002 № 347/2002 [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
5. Про освіту: Закон України від 5.09.2017 № 2145-VIII [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
6. Про професійно-технічну освіту: Закон України від 10 лютого 1998 року №103/98-ВР [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80>
7. Сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/so_ek_r_u/soekru_u/soekru0217.zip

ОСВІТА ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ РЕСУРС ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ ПРАЦІ

Шиловцева Н.В., к.е.н., доцент, професор

Економічна ситуація в Україні показує, що деякі механізми ринку праці вже створено, але цивілізованого ринку ще не має. Причини такого стану є економічна криза, вона пронизує весь механізм суспільного виробництва, його прогресуючим спадом в усіх галузях господарства, характеризується структурними диспропорціями, значним вивільненням робочої сили, інфляцією, різким зниженням реальних доходів. З цього приводу потрібно науково обґрунтована державна політика в створенні умов ефективного функціонування механізмів ринку праці. Функціонування ринку праці спирається на такі методологічні підходи, щодо його сутності: діалектичний метод праці, базується на теорії К. Маркса, яка обумовлює взаємозв'язок між виробничими відносинами та рівнем розвитку продуктивних сил суспільства, тобто базується на теорії трудової вартості. Західна економічна теорія сутність ринку праці визначає його як форму функціонування особистого фактору виробництва, форма розвитку людського капіталу. З цього приводу визначними аспектами функціонування ринку праці є процес відтворення робочої сили; узгодження попиту і пропозиції робочої сили; характер відносин взаємодії між роботодавцями та найманими працівниками тощо [1].

Сучасний ринок праці характеризується достатньо високим рівнем безробіття. Зайнятість населення в Україні пов'язана з такими проблемами, як: високий рівень тіньової зайнятості (кількість застрахованих працівників зменшується 2015-2017 рр. з 6,2% до 4,9%); високий рівень економічно неактивного населення працездатного віку – 5,8 млн. у 2017 р.; низький рівень зайнятих у співвідношенні до всього населення – 41,3% при середньоосвітніх показниках 53,2%; відставання якості робочої сили від потреб економіки (тільки 6,7% облікової кількості штатних працівників (1,3 млн. осіб) охоплюється системою професійної підготовки та перепідготовки; дисбаланс між попитом та пропозицією робочої сили за всіма групами професій, особливо нестача кадрів на високотехнологічних промислових виробництвах (у середньому по Україні наприкінці 2017 року на 1 вакансію претендувало – 8

осіб); суттєвий рівень безробіття серед молоді (у 2017 році безробіття у віковій категорії становив майже – 5,2%) тощо [3].

Кон'юнктура ринку праці (співвідношення попиту і пропозиції на ньому) обумовлена багатьма чинниками – загальний стан економіки, його галузева структура, рівень науково-технічного розвитку країни тощо. Серед зайнятого населення повну вищу освіту мають 22,6% (менше ніж у країнах Західної Європи, США, Японії). Ринок праці все більше поповнюють фахівці з вищою освітою, хоча попит на них не завжди адекватний. Подолання диспропорцій, виявлених на ринку праці, можливе наразі лише на інноваційних принципах. Інноваційна складова в трудовій поведінці працюючих передбачає необхідність поліпшення професійно-кваліфікаційної структури персоналу, розширення номенклатури спеціальностей працюючих, зростання серед останніх фахівців з вищою освітою, а також з високим кваліфікаційним розрядом [2]. У структурі економіки ці показники дуже диференціюються, а тому назріла проблема не тільки підвищити освітній рівень населення, а й диверсифікація вищої освіти. Україна за продуктивністю праці значно відстає від інших країн, що пов'язана з низьким рівнем фондоозброєності працівників, а з іншого – декваліфікацією спеціалістів. За даними офіційної статистики в центрах зайнятості перебуває близько 5 до 7 відсотків випускників навчальних закладів, тобто після закінчення навчання у 2017 році роботу не отримали 113 тисяч випускників. Серед них – 73 тис. випускників вищих навчальних закладів, 34 тис. – професійно-технічних закладів і 6 тис. – випускників загальноосвітніх шкіл. Основною причиною безробіття серед молоді є неможливість працевлаштуватися після навчання за набутою професією. Станом на 1 лютого 2017 р. статус безробітного в Україні мали 820,9 тис. осіб. 47% безробітних в Україні – молодь до 35 років [3].

В умовах орієнтації економіки на інноваційний розвиток перевагу мають 70% фахівців освітньої підготовки з математичних та технічних наук, а останні – фахівці з біологічних, агрономічних та інших прикладних наук [2]. Багато країн вирішують проблему сукупного попиту на ринку праці шляхом наближення освітніх закладів до потреб ринку праці, залучення ділових кіл до створення навчальних програм і розвитку більш тісного співробітництва, зокрема під підприємствами, які працюють у промисловості, стимулювання зацікавленості роботодавців у формуванні професійної підготовки майбутніх

фахівців, запровадження практики тристоронніх угод: студент – роботодавець – вищий навчальний заклад. У Західній Європі і в останні роки були утворені таку звані «підприємницькі університети» (entrepreneurial university), тобто вищі навчальні заклади, що характеризуються високою інноваційністю як у сфері внутрішнього управління та організація освітнього процесу, так і в питаннях налагодження зв'язків з бізнесом, що забезпечують впровадження інноваційної підприємницької культури [1].

Наразі визначення державного замовлення на підготовку фахівців є гострою проблемою для України. За умов обмеженого бюджету державне замовлення може визначатися з огляду на поточні соціальні критерії та наміри збереження мінімального освітнього цензу населення, а не з метою досягнення нових цілей розвитку суспільства. Також однією з причин неналежної підготовки фахівців є наростаюча бідність більшості населення країни, через що понад 50% молоді взагалі не може здобути вищу освіту. У такій ситуації обґрунтованим є визначення розміру мінімальної стипендії студентам на рівні, не нижчому за прожитковий мінімум, а також незмінність розміру плати за навчання у ВНЗ протягом усього строку навчання. Все це спричиняє міграцію працездатного населення та так званий «витік умів», що негативно позначаються на загальному стані сучасної економіки України. Ринок освіти і ринок праці мають виступати як елементи якогось інтегрованого ринку, скажімо, «ринку освіти і праці», однак подібна категорія поки є неологізмом хоча б тому, що існують окремо Міністерство соціальної політики України та Міністерство освіти і науки України, де діють свої особливі механізми та закономірності функціонування цих соціальних сфер [1].

Взаємодія ринку праці і професійної підготовки кадрів також виступає одним з ключових чинників антикризової модернізації. Чинниками ефективної взаємодії ринку праці і системи професійної підготовки кадрів мають бути: дієва система прогнозування потреб ринку у випускниках системи професійної освіти; соціальне партнерство між учасниками ринку освітніх послуг, бізнес-структурами та установами освіти; коректність стратегій промислової реструктуризації та інноваційно-інвестиційної політики. Якщо говорити про зарубіжний досвід фінансової підтримки студентів потенційними роботодавцями, то не може не викликати інтерес реалізація франчайзингової моделі. Цей метод кредитування студентів передбачає участь третьої

зацікавленої сторони – потенційного роботодавця, який оплачує значну частину витрат на навчання, так звану франшизу. Франчайзингова модель дозволяє послабити ступінь фінансової участі батьків у забезпеченні доступу до освіти, тому що надає студентам можливість заробляти гроші в період навчання. Вона приваблива і для інших зацікавлених суб'єктів, таких як держава, роботодавці, банки і т. д. [2].

Деякі студенти, які навчаються за денною формою, на початку третього-четвертого року навчання влаштовуються на роботу на постійні посади, а потім переходять на навчання за очно-заочною формою і завершують його за рахунок роботодавця. Ніхто ніколи не розробляв подібної освітньої моделі, її породив ринок. У нашій країні активно використовується спосіб «цільового направлення», тобто можливість вступити до ВНЗ на місця, які виділяються державою на підготовку спеціалістів для потреб сіл та селищ, однак отримати таке направлення можуть тільки вступники, які постійно мешкають у сільській місцевості або селищах міського типу [1].

Виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок, що для оптимізації взаємодії ринку праці, системи професійної підготовки кадрів, розвиток вищої освіти, потребує активізація кожного її суб'єкта господарської діяльності. Формування системи відтворення робочої сили та ринку в сфері зайнятості пов'язана, в першу чергу, забезпеченням розвитку національної системи загальної та професійної освіти, підвищення кваліфікації, створення системи соціального захисту та формування відповідної якості робочої сили.

Список використаних джерел

1. Згуровський М. Вища освіта на зламі суспільного розвитку [Електронний ресурс] URL: <http://www.osvita.org.ua/articles/1395.html> (дата звернення: 19.03.2018).

2. Лавриненко Л.М. Освіта як елемент розвитку соціально-трудової сфери [Електронний ресурс] URL: http://www.rusnauka.com/23_NPM_2011/Economics/5_91393.doc.htm (дата звернення: 19.03.2018).

3. Сайт державної служби статистики [Електронний ресурс] URL: www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/so_ek_r_u/soekru_u/soekru_12_17.zip (дата звернення: 19.03.2018).

Розділ 2. Інноваційні технології у викладанні економічних та фінансових дисциплін

СЕМІНАР ЯК ФОРМА ІНТЕГРАЦІЇ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН РІЗНОГО ПРОФІЛЮ (НА ПРИКЛАДІ ІНТЕГРОВАНОГО СЕМІНАРУ «ФІЛОСОФІЯ БАГАТСТВА»)

А.О. Гура, старший викладач, Т.Г. Гуцан, к.п.н., доцент, Н.В. Чумак

В сучасних швидко змінюваних соціально-економічних умовах система освіти має бути спрямована на формування інтелектуально розвиненої особистості з цілісним уявленням про глобальний світ, його проблеми і шляхи їх подолання, з розумінням глибини зв'язків, явищ і процесів, які відбуваються у суспільстві. Важливого значення набуває вміння фахівців досліджувати конкретні економічні проблеми через призму розгорнутої сучасної філософської та соціологічної думки, враховувати не лише досягнення економічної науки, а й цивілізаційні набутки взагалі.

Однією з ефективних форм занять спрямованих на активізацію пізнавальної діяльності студентів, умінню обстоювати власні думки, вибудовувати власну картину світу, враховуючи знання з різних предметів, є інтегрований семінар. Інтегровані заняття проводяться з метою розкриття загальних закономірностей, ідей, теорій відображених в різних дисциплінах, дають можливість досягнути цілісності знань, розвивають потенціал студентів, спонукають до пізнання, осмислення, знаходження причинно-наслідкових зв'язків, розвивають комунікативність, залучають до дискусії, формують культуру толерантності.

Інтегрований семінар «Філософія багатства» поєднує філософський, культурологічний та економічний підходи до проблеми добробуту, грошей, розвитку економіки та суспільства.

Метою заняття є аналіз впливу неекономічних факторів на розвиток сучасної економіки, формування позитивного образу світу економіки, розширення смислового навантаження поняття “гроші”.

Завдання семінару: дослідити залежність економіки від морального та психічного стану суспільства; пояснити принцип дії деяких економічних

законів; оцінити ступінь прогресивності росту добробуту українського суспільства та показати переваги й недоліки економічної політики та її зв'язок з менталітетом народу.

Хід заняття

Вступне слово викладача (ведучого):

Шановні студенти! Тема нашого семінару «Філософія багатства» багатогранна, тому ми розглянемо її з точки зору філософії та економіки.

Треба розуміти, що економіка – це не тільки виробництво, обмін, споживання та розподіл благ. Це, перш за все, відносини між людьми. А основою людських відносин є мораль. Тому пропонуємо розпочати наш семінар з доповідей студентів, які досліджували неекономічні чинники економіки у розрізі таких наук як філософія, культурологія, релігія.

1. Доповіді студентів за темою «Неекономічні фактори економіки». Пропонуємо приклади частин доповідей студентів.

* * *

Є такий вислів: «Війна – надто серйозна справа, щоб довіряти її військовим». Ця сентенція містить велику частку правди, але щоб зробити її повністю правдивою, потрібно додати ще одне слово: «тільки військовим». Також буде справедливим вираз: «Здоров'я – надто серйозна справа, щоб довіряти її лише лікарям». І економіка – надто серйозна справа, щоб зводити її тільки до грошей.

На пересічного громадянина щодня обрушується лавина інформації, в якій він, в принципі, розібратися не може. Чуючи про інвестиції, котирування, демпінг, картельні змови, ціни на нафту тощо, проста людина повинна відчувати себе заручником у великій грі, від якої вона повністю залежить і на яку зовсім не впливає. Почуття глибокої несправедливості ситуації, що склалася, вимагає дослідити ситуацію з точки зору інтересів «простої» людини.

Чи розуміємо ми з вами (всі ті, хто не навчався на економічному факультеті) що-небудь в економіці? Повинні розуміти. Наприклад, чи залежить економіка країни від таких якостей, як працьовитість та чесність? Звичайно, залежить. Але працьовитість – це не економічна категорія, а, скоріше, моральна. Чесність – теж моральна категорія. І старанність, і акуратність, і

тверезість – це моральні категорії, від яких безпосередньо залежить економіка будь-якої країни і будь-якого регіону. Не робіть вигляд, що ви цього не розумієте на тій підставі, що не навчалися на економічному факультеті.

Якщо в якій-небудь умовній країні переважаючим типом буде ледар і шахрай або шахрай і п'яниця, то не варто займатися економічними розрахунками – ніякі інвестиції цю країну не врятують. Оздоровлення країни через інвестиції, де дрібні злодії, ледарі і п'яниці зустрічаються на кожному кроці, будуть марними, як zalивання води в решето або дозвіл Сізіфові нескінченно заковувати на гору свій камінь, що вічно зривається.

Країни, які живуть багатше нас мають свою довгу історію. У цій історії є місце самозреченню, великому терпінню, тривалим періодам злиднів і розрухи. Там є місце копіткій роботі думки, виношуванню ідей і наполегливій реалізації цих ідей, – реалізації, що іноді розтягується на століття. Не можна заздрити чужому будинку, не знаючи і не бажаючи знати історію цього будинку.

Сучасна культура споживання загрожує знищити Землю шляхом виснаження ресурсів і забруднення середовища. «Утримання» і «помірність» скоро стануть синонімами виживання і будуть розглядатися провідними аналітиками та економістами світу, як основоположні принципи розвитку людства. Культура виробництва матеріальних благ, що не врівноважена культурою їх споживання, загрожує миру не менше ядерної війни. І якщо цю проблему вирішувати, то це буде вторгненням етики в економіку.

Власне, етика завжди вторгається в економіку, завжди таємно нею керує (а не навпаки), завжди живить її зсередини. Як тільки відмирає одна з етичних систем, як тільки слабшає або зовсім зникає один зі світоглядів, негайно починає сповільнювати свій хід, а потім завмирати і розсипатися відповідна економічна система.

Ми ще не знайшли себе, не знайшли ні свого обличчя, ні свого місця. Роботу варто продовжувати (а може – починати?). І це не просто наукова робота, довірена вузьким спеціалістам. Це праця всенародна, причому народу належить найважливіше завдання, а саме – сформулювати свій етичний ідеал, на підставі якого можна буде створити ефективну економіку.

Після заслуховування доповідей, студентам пропонується їх обговорення щодо стирання меж та взаємопроникнення економічних, соціальних, духовних проблем суспільства. Кожному учаснику семінару пропонується висловити свою думку за допомогою «відкритого» мікрофону (мікрофон або інший засіб (статуетка, булава, ручка тощо) передається по колу після виступу кожного учасника семінару).

2. Наступний етап семінару передбачає з'ясування ставлення студентів до сенсу праці, багатства, власності.

Сенс праці:

- 1) Праця – це доброчесність, засіб творчого розкриття особистості, перетворення світу.
- 2) Праця – це здатність допомагати іншим.
- 3) Праця – це необхідний засіб заробляти на життя.

Власність – це:

- 1) Божий дар, за який людина несе відповідальність та яким необхідно правильно розпоряджатися.
- 2) Те, що належить людині і людина має право самотійно вирішувати, як використовувати цю власність.

Матеріальне багатство означає:

- 1) Відповідальність перед суспільством.
- 2) Шлях до щастя, благополуччя, здійснення замисленого.

Студентам пропонується прокоментувати свій вибір.

Ведучий: Шановна аудиторіє! Вам були запропоновані варіанти відповідей цих важливих економічних категорій з точки зору православної та соціально-економічної системи. Розуміння сенсу праці як доброчесності, творчого перетворення світу, допомоги іншим відповідає православній моделі. Праця як засіб заробити на життя відповідає соціально-економічній моделі.

На початку 90-х років XX сторіччя ми спокусились ідеалами розвитку західної цивілізації. Понад двадцять років непрофесійного хазяйнування перетворили колись сильну економіку України в залежну, слабку та неконкурентоздатну.

Цікавою є притча про трьох будівників храму. На запитання: “Що кожен з Вас тут робить?” перший відповів: “Ношу цю прокляту землю”, другий – “Заробляю гроші”, а третій – “Я будую прекрасний храм, який ще довго милуватиме своєю красою людське око”. Таким чином, не слід ототожнювати свою майбутню професійну діяльність з негативом або ж лише з джерелом доходів, потрібно усвідомлювати її значущість, бути носієм культурних традицій, норм і цінностей. Гроші у цьому випадку є засобом реалізації як матеріальних, так і духовних потреб. Для того, щоб стати заможною людиною, треба багато працювати, а ще необхідно змінити напрям думок. А щоб не бути голослівними, пропонуємо вам до уваги «шлях до багатства» китайського мільярдера Джека Ма, який є засновником і головою ради директорів компанії AlibabaGroup. Понад 20 років тому він був простим китайським вчителем, а зараз Ма відомий, як творець інтернет-гіганта «AlibabaGroup», чий статок оцінюється в майже 30 млрд. доларів. У 2013-му журнал «The Financial Times» назвав Джека (справжнє ім'я – Ма Юнь) «людиною року», його часто наводять як приклад, як зразок китайського підприємницького духу.

3. 30 життєвих істин від китайського мільярдера Джека Ма, одного з найуспішніших підприємців сучасності:

1. Шукайте можливості всюди. У пошуку нових можливостей не будьте короткозорі – намагайтеся охопити поглядом весь ландшафт своєї професійної та фінансової діяльності. Склавши загальну картину, не полінуйтеся обнищпорити кожен куточок цього ландшафту – потенційна можливість може таїтися де завгодно.

2. Розглядайте будь-які варіанти. Для вас не повинно бути занадто незначних або недостойних можливостей – використовуйте кожен шанс. Пам'ятайте – рух до великої мети складається з дрібниць.

3. Працюйте осмислено. Намагайтеся чітко усвідомити своє поточне становище і те, до чого ви прагнете. Запитайте себе – над чим вам необхідно працювати? Навіщо ви хочете домогтися поставленої мети? Що потрібно зробити, щоб здійснити задумане?

4. Дійте без зволікання. Щоб домогтися успіху, часом необхідно перемогти в гонці. Це не означає, що потрібно весь час бігти, стрімголов – іноді

для того, щоб виграти час, досить правильно вибрати напрямок, в якому ви будете діяти.

5. Не зациклюйтеся на обставинах. Неважливо, в якій сім'ї ви народилися і де вирости, яку освіту отримали і скільки у вас досвіду – ви зможете домогтися успіху в обраній сфері діяльності всупереч будь-яких обставин. Головне – не те, де і ким ви починали, а ваша стійкість, витривалість і дух переможця.

6. Спрямовуйте свої амбіції в потрібне русло. Ваша діяльність повинна бути провідником ваших амбіцій. Зосередьтеся на своїй цілі і йдіть до неї, не звертаючи зі шляху.

7. Будьте сміливим. Коли Джек Ма починав роботу над інтернет-холдингом «AlibabaGroup», потенційні інвестори попереджали його про можливу збитковість проекту. Підприємець ризикнув і не прогадав – зараз компанія вважається однією з найуспішніших в світі, її капіталізація становить більш ніж \$ 230 млрд.

8. Ваша молодість – ваш шанс. «Якщо вам 35 і ви до сих пір не розбагатіли, значить ви даремно витратили свою молодість» – запевняє Ма. Використовуйте енергію і фантазію юності в досягненні поставлених цілей.

9. Зберіть свою команду, об'єднавши її спільною метою. Неможливо досягти успіху, якщо все, що об'єднує вашу команду – це ви. Вам потрібні одностудії, пов'язані однією метою, ідеєю, місією. Якщо кожен співробітник буде працювати не заради вас, а заради спільної мети, ви зможете використовувати потенціал своїх колег по-максимуму.

10. Готуйте собі заміну. Знижуйте залежність своєї команди від вас – прищеплюйте підлеглим навички, які є у вас, вчіть їх тому, що знаєте самі. Згодом ви зможете перекласти значну частину своїх обов'язків на команду, а пізніше і зовсім повністю довірити їм керівництво і зайнятися іншими проектами.

11. Працюйте з тими, чий професійні навички вище ваших. Якщо вам постійно доводиться давати фахівцям поради, значить, ви найняли не тих людей. У своїй сфері співробітник повинен бути набагато більш кваліфікованим ніж ви. Ваше завдання – найняти дійсно фахівців професіоналів, забезпечити їм всі умови для роботи і не заважати.

12. Будьте вольовим, мужнім і далекоглядним керівником. Стійкість, сміливість і здатність прораховувати ситуацію на кілька кроків вперед - те, що відрізняє професіонала від посереднього керівника. Лідер повинен вміти розглянути можливості там, де інші бачать лише ризики і проблеми. Коли команда готова здатися і відступити, керівнику необхідно проявити волю, знайти зачіпку для вирішення завдання і змусити інших продовжувати рух до мети – тільки так можна домогтися дійсно високих результатів.

13. Завзятість – ключ до успіху. На шляху до мети вашій команді доведеться зіткнутися з безліччю перешкод. Часом вони виникають на самому початку руху до мети і тоді дуже важливо не падати духом. Нехай ціль роботи стане маяком для вас і ваших співробітників – з його допомогою ви зможете пройти через будь-які бурі і досягти бажаного.

14. Ваше ставлення важливіше здібностей. У будь-який час – керівник завжди повинен залишатися спокійним, впевненим і цілеспрямованим. Перебуваючи біля підніжжя гори і не бачачи вершини, легко впасти в паніку і повернути назад. Однак, ви можете поглянути на вершину з тієї висоти, з якої побажаєте, досягнення мети залежить від вашої точки зору.

15. Приймайте рішення, керуючись здоровим глуздом. Успішний керівник далеко не завжди геній, який розумніший за своїх співробітників. Для лідера важливо набрати команду хороших професіоналів, до яких не соромно звернутися за порадою при прийнятті будь-якого рішення. Кваліфіковані співробітники допоможуть вам прорахувати наслідки кожного кроку і вибрати найбільш плідну стратегію. Краще ретельно опрацьовувати всі нюанси, ніж наспіх сфабрикувати грандіозний «наполеонівський» план і прогоріти.

16. Не змішуйте бізнес і політику. Капітал – бочка з порохом, а політика – запалений сірник. Якщо ви спробуєте поєднати одне з іншим, наслідки будуть досить передбачуваними. Розвиваючи свій бізнес, не лізьте в політику, якщо ж у вас заграли політичні амбіції, забудьте про бізнес. Послідовність – запорука успіху.

17. Стійкість з'являється тільки після подолання труднощів. «Інтелектуальне» розуміння стійкості і готовність до неї нічого не означає – її можна розвинути тільки подоланням перешкод. Тільки відчувши себе, керівник може вважатися стійким і працездатним.

18. Вам необхідно працювати старанніше і ретельніше, ніж інші. Формула успіху проста – працюйте та будьте уважні. Ці принципи працюють, чим би ви не займалися.

19. У конкуренції дотримуйтеся чесних правил. Якщо ви ставитеся до конкурентів як до ворогів, будьте готові до того, що скоро ворогом оголосять вас і ви опинитеся в оточенні. Навчіться конкурувати чесно і відкрито.

20. Поважайте своїх конкурентів. Ставтеся до конкуруючих компаній з тією ж повагою, що і до власного бізнесу. У чесній боротьбі у всіх рівні шанси. Ваші конкуренти теж люди і теж можуть помилятися, але не варто їх недооцінювати – ті, кого ви не помічали, можуть вас випередити.

21. З конкурентами поведіться на рівних. Як і ви, ваші конкуренти теж з чогось починали, тому якщо ви керуєте молодого, але перспективною компанією, при спілкуванні з великими конкурентами тримайтеся з гідністю.

22. Переможці не плачуть. Звичайно, у всіх трапляються невдачі, які можуть викликати роздратування і пригніченість, але постійні скарги і смуток – вірна ознака поразки. Ніяка справа не обходиться без проблем і труднощів, так що замість того, щоб нарікати на злу долю, спрямуйте всі свої зусилля на вирішення завдань і досягніть успіху.

23. Насамперед – клієнти. Як у будь-якого керівника, ваші енергія та час обмежені, тому розставте пріоритети. На першому місці для вас завжди повинні бути клієнти, другим номером йдуть ваші колеги, і тільки після того як інтереси перших і других враховані, приділіть увагу акціонерам. Багато підприємців вважають за краще піклуватися головним чином, про вигоду акціонерів – практика показує, що бізнес з подібним розподілом ресурсів найчастіше не ефективний.

24. Не ставте гроші на перше місце. Ви починаєте свою справу не тільки із-за грошей, а й тому що хочете задовольнити свої розумові і душевні потреби, змінити спосіб життя. Рухаючись до мети, намагайтеся керуватися перш за все своїми амбіціями, а не прибутком. Жадібність змушує звернути з правильного шляху, не піддавайтеся їй. Будьте цілеспрямованим і гроші прийдуть.

25. Працюйте з тими, хто вас влаштовує. При наймі співробітника звертайте увагу не тільки на його кваліфікацію. Професіоналізм і відмінні

характеристики фахівця зовсім не означають, що ви з ним спрацюєтеся. Скажімо, взявши на роботу, чудового кваліфікованого заступника, ви через деякий час зрозумієте, що просто йому не довіряєте і тому не можете вибудувати ефективні трудові відносини. Беріть на роботу тих, з ким вам комфортно і тоді зможете самі виховувати потрібних вам фахівців.

26. «Безкоштовно» – дуже дороге слово. Не захоплюйтеся рекламними акціями з безкоштовним розповсюдженням своєї продукції і послуг, обачно діліться інформацією з конкурентами. Віддаючи щось безкоштовно, ви позбавляєте свою компанію прибутку, викидаєте в повітря гроші, витрачені на розробку і реалізацію своїх ідей і можливо, даруєте суперникам свою інтелектуальну власність. Як правило, такий альтруїзм обходиться зовсім недешево.

27. Думайте своєю головою... Неважливо, що вам говорять – важливо, що народжується у вас в голові. Міркуйте, робіть висновки і приймайте рішення, виходячи зі своєї власної точки зору.

28. ... і слухайте своє серце. Довіряйте своїй інтуїції – приймаючи рішення «з натхненням», скажімо, при підборі персоналу або постановці стратегічних цілей, ви напевно самі здивуєтеся своїй проникливості.

29. Немає нічого гіршого відмови від амбіцій. Кидаючи незакінчену справу, ви не тільки визнаєте свою поразку – ви відмовляєтеся від самого себе. Ви ніколи не дізнаєтеся, на що здатні, якщо не навчитеся будь-що-будь слідувати за своєю мрією. Міняйте свою стратегію, корегуйте свої цілі, якщо це необхідно, але ніколи не здавайтеся.

30. Приділяючи час роботі, не забувайте насолоджуватися життям. Пам'ятайте – ваше життя це не тільки: «Робота, робота і ще раз робота, а потім передчасна смерть від інфаркту на робочому місці». Знаходьте час для відпочинку душею і тілом – проводите час з рідними і близькими, займайтеся улюбленим хобі, подорожуйте. Витративши все своє життя на роботу, ви пошкодуєте, але буде вже пізно.

4. Після ознайомлення студентів з порадами китайського мільярдера Джека Ма студентам пропонується пройти простий тест, який допоможе визначити, чи готові присутні до підприємницької кар'єри, а також оцінити задатки на успіх.

Викладач пропонує чесно відповідати аудиторію на запитання «так» чи «ні», а потім підрахувати бали. Кожна позитивна відповідь дає один бал.

Питання тесту «Підприємницькі здібності»:

1. Які послуги Ви можете запропонувати?
2. Як Ви думаєте, запропоновані Вами послуги будуть користуватися успіхом?
3. Чи вважаєте Ви, що у Вас буде мало конкурентів?
4. Чи знаєте Ви, що Ви зробите, якщо Ваша справа виявиться збитковою?
5. Чи вмієте Ви розпочату справу доводити до кінця, незважаючи на всі перешкоди?
6. Чи є у Вас партнери, яким Ви абсолютно довіряєте?
7. Ваші партнери є достатньо компетентними у вибраній галузі підприємництва?
8. Як Ви вважаєте, чи зможете Ви у Вашій діяльності завжди дотримуватися закону?
9. Якщо Вам запропонують справу, що приносить 200-300% прибутку, Ви задумаєтеся, перш ніж погодитися?
10. Чи схильні Ви завжди ретельно перевіряти ділову інформацію?
11. Чи збираєтеся Ви обмежити свої потреби при отриманні першого прибутку?
12. Чи будуть підтримувати Ваші починання Ваші рідні?
13. Чи вмієте Ви дорожити своїми партнерами?
14. Чи зможете Ви в разі успіху не хвалитися своїми доходами?
15. Чи готові Ви працювати по 12-14 годин на добу?

Викладач (ведучий): шановні студенти проведіть підрахунок балів: якщо сума склала 10 балів і більше – у вас є необхідні якості підприємця, якщо 6-10 балів – шанси на успіх як підприємця не так очевидні, менше 5 балів – ваші шанси домогтися успіху в якості підприємця – невеликі.

5. Після проведення тесту та обговорення результатів студенти виконують **вправу “Чому я хочу стати заможним?”**

Студентам пропонується назвати п'ять причин на користь заможності. Далі організовується арт-терапія: вмикається релаксаційна музика, учасники отримують кольорові олівці, папір і “малюють” свої мрії, які можуть бути

втілені у життя за допомогою грошей. Наступний етап – обговорення бажаного з присутніми, причин його нереалізації та внесення пропозицій щодо поліпшення даного стану речей.

Ведучий: Ми приходимо до думки, що ви можете займатися улюбленою справою, яка, серед іншого, принесе вам гроші. Гроші, звичайно, не на першому місці, але чому б їм не бути на третьому? Будь-яка справа повинна приносити в світ красу та користь, у душу – спокій та добро і, як наслідок – прибуток. Тому, пропонуємо з'ясувати “Чим для Вас є гроші?”.

Студентам пропонується поміркувати над сутністю поняття “гроші”, дати йому визначення та підібрати синоніми, а також письмово відповісти на запитання ведучого: “Що для Вас представляють гроші?” Потім кожен зачитує написане, відбувається обговорення.

Далі учасникам рекомендується порівняти надані відповіді з результатами наступного тесту.

“Ваше ставлення до грошей”

Відповідаючи на запитання, вибирайте лише одну з трьох запропонованих відповідей.

1. Що означають гроші для Вас особисто?

- а) це досить складне запитання;
- б) вони мене захищають, сприяють комфорту, престижу і авторитету;
- в) це лише засіб для...

2. Як Ви внутрішньо ставитеся до грошей?

- а) я люблю гроші;
- б) гроші для мене – зло;
- в) я від всього серця зневажаю гроші.

3. Ви працюєте тому, що...

- а) робота приносить мені задоволення;
- б) я повинен (на) заробляти гроші;
- в) я повинен (на) працювати.

4. Ваше ставлення до життя:

- а) слід насолоджуватися ним за будь-яких умов;
- б) поєднання задоволення та страждань;
- в) тільки боротьба.

5. Ставлення до монет і купюр:

- а) я завжди люблю їх;
- б) викликають у мене нейтральне ставлення;
- в) викликають у мене огиду.

6. Останній раз Ви розглядали деталі купюри та монети:

- а) декілька днів (годин) тому;
- б) давно (більше шести місяців тому);
- в) поки що ні разу.

7. Останній раз Ви погладжували купюру або монету:

- а) декілька днів (годин) тому;
- б) давно (більше шести місяців тому);
- в) поки що ні разу.

8. Коли у Вас багато грошей:

- а) я радію та насолоджуюсь цим;
- б) я думаю як їх краще застосувати;
- в) мене турбують докори сумління, це обтяжує мене.

9. Якщо у Вас мало грошей:

- а) я реаую спокійно, вони знову з'являться;
- б) я трохи схвилюваний (на) та розмірковую над тим, як щось змінити;
- в) я дуже схвилюваний (на), сердитий (та), відчуваю страх.

10. Якщо Ви раптом виграєте гроші або ж отримаєте їх у подарунок:

- а) я зрадію, відразу ж витрачу частину грошей на подарунок коханій людині;
- б) я дуже зрадію та розмірковуватиму, як їх використати найкращим чином;
- в) чому це не відбувається частіше?

Ведучий: Оцінюємо результати.

Якщо Ви вісім разів обрали пункт “а”: У Вас здорове ставлення до грошей, і Ви вмієте отримувати задоволення від них. Ви граєте з грошима, і це зміцнює Ваше здоров'я. Продовжуйте й надалі так! Навіть якщо на Вашому рахунку досить мала сума грошей, Ви – багата людина з величезним потенціалом щастя та життєрадісності.

Якщо Ви в сім або більше разів закреслили пункти “б” і “в”: Ви, напевно, не усвідомлюєте, що робите все можливе для того, щоб гроші не “відчували” себе затишно поряд з Вами. Це призводить до напруження у процесі вирішення

як матеріальних, так і душевних проблем. Розпрощайтесь з песимізмом і забобонами стосовно того, що заробляння грошей обов'язково пов'язане зі стражданнями та важкою працею. Стара приказка говорить: "Кожен коваль свого щастя!" Смійтеся частіше над фінансовими труднощами та не переоцінюйте їх, бо похмурість і буркотіння ще нікому не допомагали у скрутному становищі.

Якщо Ви 7 або більше разів закреслили пункт "б": Ваше ставлення до грошей є надзвичайно розсудливим. Не звужуйте його та не втрачайте мети. Можливо, Вам трохи не вистачає почуття гумору, грайливості як у житті, так і в процесі поводження з матеріальними цінностями. Вам слід частіше радіти життю. Сприймайте гроші як партнера, який може та хоче принести Вам радість.

Якщо Ви 7 або більше разів закреслили пункт "в": Ваше ставлення до грошей, м'яко кажучи, кепське. Навіть, якщо Ви цього не усвідомлюєте, Ви страждаєте від страху перед існуванням, яке породжує внутрішню невпевненість. Вам бракує власної гідності. Вважаєте, що життя Вас оминуло і Вам мало дісталось. Візьміть долю у власні руки, тоді й до Вас прийде життєрадісність.

Будь-які інші комбінації: Ваше ставлення до грошей є достатньо змішаним. Можливо, Вам не вистачає самосвідомості та фантазії. Якщо навчитесь "зустрічати" гроші, як найближчого друга, то вони Вас не розчарують. Трохи оптимізму та життєрадісності значно покращать Ваш стан.

6. На заключному етапі семінару ведучий пропонує студентам по черзі **оцінити судження**, використовуючи роздані картки чорного (позитивне ставлення) та білого (негативне ставлення) кольорів і пояснити свій вибір. Той, хто відповів, передає картки іншому.

Запропоновані судження:

- Особиста вигода понад усе;
- Повага до інших людей;
- Економіка може функціонувати лише завдяки діям людей, які мотивовані як економічними, так і моральними стимулами;
- Кожен обирає сам для себе ті цінності, якими користується у повсякденному житті;

- Не робити іншим того, чого собі не бажаємо;
- Ринок – система, яка забезпечує свободу у господарській діяльності;
- Сприйняття інших як рівноправних;
- Любов, довіра до людей;
- Гуманізм у сучасну епоху;
- Обмеження інших людей у своїх правах;
- За гроші не все можливо придбати;
- Загальнолюдські цінності представляють світ таким, яким ми хочемо

його бачити, а економіка відображає реальний стан речей;

- Істина для всіх одна;
- Діалог людей – шлях до гуманізму;

7. Підбиття підсумків проходить у формі виконання вправи **“Валіза – кошик – м’ясорубка”**. Кожному з учасників роздаються стікери трьох кольорів: жовтого, зеленого та червоного, на яких слід написати відповідно:

- найважливіші моменти заняття, те, що кожен зрозумів, усвідомив й надалі використовуватиме у своїй діяльності (жовтий колір);
- те, що виявилось не цікавим і не потрібним (зелений колір);
- те, що виявилось цікавим, але нову інформацію потрібно осмислити, “перекрутити в голові” (червоний колір);

Далі вони наклеюються на ватман із зображенням валізи (жовтий колір), сміттевого кошика (зелений колір) і м’ясорубки (червоний колір).

Ведучий дякує за участь у семінарі, пропонує розповісти учасників про свої враження, нагороджує грамотами і робить головний висновок заняття: подібно до того як існують закони природні та економічні, існують також і закони духовні, які нерозривно пов’язані з розвитком суспільства та станом його добробуту.

**ВИКОРИСТАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ І ЗАДАЧ
У КУРСІ «ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ»
ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ**
О.О.Зеленько, кандидат економічних наук, доцент

В сучасних умовах інтелектуальний потенціал та рівень освіти стають все більш вагомим фактором, який визначає конкурентоспроможність країни в світовій економіці. Аналіз наукових досліджень з питань вищої освіти свідчить, що проблема ефективності вищої освіти є комплексною. Так, вивчення іноземного досвіду викладання економічних дисциплін в університетах дає можливість зробити висновок, що в процесі отримання нових знань і навичок необхідно враховувати різноманітні фактори серед яких можна виділити специфіку економічної освіти, зміст і обсяг навчальних дисциплін, методику їх викладання, а також, активну роль студентів та їх здатність до засвоєння знань, навичок, які є необхідними для фахівців з вищої освітою. [3, 4] У цих умовах виникає потреба формування і активного розвитку у майбутніх фахівців здібностей до самостійного аналізу різноманітних економічних ситуацій та розвитку інших практичних навичок.

Процес підготовки в рамках курсу «Основи економічної теорії» має низку особливостей у порівнянні з іншими навчальними курсами неекономічного спрямування. Так, економіка як об'єкт вивчення знаходиться у постійному, динамічному розвитку. Поруч з добре відомими закономірностями, явищами і процесами дуже швидко виникають нові явища і тенденції, які потребують наукового аналізу і оцінки. [3] Наприклад, потребують глибокого аналізу процеси в економіці, які пов'язані із розвитком 4-ї технологічної революції.

Обсяг інформації сучасному світі, який суттєво зростає, швидкі темпи НТП і, відповідно, швидке старіння знань і навичок призводить до необхідності підготовки фахівців з глибокими і системними теоретичними знаннями і навичками їх практичного застосування та комбінування. [2]

Виходячи з цього, важливу роль в процесі отримання економічних знань в рамках курсу «Основи економічної теорії» відіграє розв'язання різноманітних практичних завдань і задач. Такі завдання дозволяють не лише краще зрозуміти і запам'ятати навчальний матеріал лекції, а й отримати цінні навички

застосування теоретичних знань у практичній діяльності. Важливість і практична значущість задач полягає, також, у необхідності для студентів застосування знань з різних тем і розділів економічної теорії. Такі задачі суттєво сприяють систематизації знань та системному розумінню економічних явищ і процесів. [5]

Так, при розгляді теми «Попит і пропозиція. Ринкова рівновага» використовується наступне завдання:

Покажіть графічно зміни попиту і пропозиції під впливом нецінових факторів, та їх вплив на рівноважну ціну та рівноважну кількість. Вкажіть неціновий фактор.

А) Ринок цементу. Умова: розширюється приватне будівництво.

Б) Ринок автомобілів. Умова: працівники автомобільної промисловості погодились на скорочення заробітної плати.

В) Ринок апельсинів. Умова: ціни на мандарини зросли на 40%.

Г) Ринок соусу для рибних страв. Умова: ціни на рибу знизились на 20 %.

Для кожної ситуації студентам необхідно побудувати криві попиту і пропозиції і показати як зміниться розташування певної кривої під впливом нецінових факторів, вказавши при цьому неціновий фактор.

Практичне значення завдання полягає у наступному: по – перше, краще засвоюються поняття попиту і пропозиції, їх нецінові фактори, ринкова рівновага; по – друге, розв’язання завдання актуалізує знання з інших тем курсу (виробництво, конкуренція, теорія поведінки споживача та ін.); по – третє, студенти отримують досвід аналізу ринкових ситуацій, який є дуже корисним у професійній діяльності та у різноманітних життєвих ситуаціях.

При розгляді теми «Макроекономічна нестабільність: циклічність, безробіття, інфляція» допомагає засвоїти отримані теоретичні знання з різних тем наступні задачі:

1) У таблиці наведеш дані, які характеризують обсяги фактичного і потенційного ВВП (млрд. дол.).

Рік	Потенційний ВВП	Фактичний ВВП
2015	3000	3000
2016	3800	3705
2017	4125	3712,5

В 2015 р. економіка розвивалась в умовах повної зайнятості за рівнем безробіття - 6%.

а) Розрахувати за даними 2016р.:

- різницю між фактичним і потенційним обсягом ВВП (у абсолютному і відносному виразі);
- використовуючи закон Оукена, визначити рівень безробіття у 2016 р.;

б) Розрахувати за даними 2017р.;

- різницю між фактичним і потенційним обсягом ВВП (у абсолютному і відносному виразі);
- використовуючи закон Оукена, визначити рівень безробіття у 2017 р.

2) Як зміниться розмір реального доходу, якщо:

А) номінальний дохід збільшився на 10%, а рівень цін виріс на 7%.

Б) номінальний дохід дорівнює 50 тис. грн., а індекс цін дорівнює 106.

Розв'язання таких задач дозволяє не лише краще засвоїти поняття безробіття і інфляції, номінального та фактичного ВВП, а й з'ясувати наслідки цих явищ для національної економіки та окремих категорій населення.

Відмітимо, що застосування різноманітних задач і практичних завдань дає можливість викладачу не лише створити ситуацію, коли студенти краще засвоюють знання, отримані на лекціях, а й застосувати в повній мірі проблемне навчання, яке фахівці відносять до групи найбільш ефективних методів – активних технологій навчання. В основі проблемного навчання лежить вирішення якої – небудь проблеми. У широкому розумінні проблема – це теоретичне або практичне питання, яке потребує осмислення і вирішення. Іншими словами, проблемне навчання – це навчання розв'язанню нестандартних задач, в процесі якого студенти отримують нові знання, навички і вміння самостійної, творчої діяльності. Переваги застосування такого методу навчання полягають у значних можливостях активізації розвитку уваги, мислення, розвитку критичності і самокритичності та ін. Також, підвищується ефективність засвоєння знань, вмінь, оскільки вони отримуються в самостійній діяльності. [1]

Наприклад, найпростішою задачею такого типу, яка використовується в курсі «Основи економічної теорії» є наступна:

Студент має 1000 грн. і вирішує витратити їх чи заощадити. Якщо він вкляде гроші в банк то через рік він отримає 1120 грн. Інфляція становить 14% на рік. Питання: а) Яка номінальна відсоткова ставка? б) Яка реальна відсоткова ставка? в) Щоб ви порадили студенту? г) Як вплинуло б на вашу пораду зменшення темпів інфляції до 10% за незмінної номінальної ставки?

У цій задачі поряд з питаннями, які потребують репродуктивних знань, є питання які відносяться до проблемного навчання.

Таким чином, використання різноманітних практичних завдань і задач дозволяє через активізацію навчальної діяльності студентів значно підвищити ефективність навчання, що знаходить свій вияв у активізації мислення, більш якісному засвоєнні і запам'ятовуванні інформації, отриманні більш ґрунтовних вмінь і навичок та ін.

Список використаних джерел.

1. Активные методы обучения как способ повышения эффективности образовательного процесса [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://pedtehnо.ru/content/aktivnye-metody-obucheniya-kak-sposob-povysheniya-effektivnosti-obrazovatel'nogo-processa>

2. Гершунский Б.С. Философия образования для XXI века: учебное пособие для самообразования. – 2 издание, перераб и доп. – М.: Педагогическое общество России, 2002. – 512 с.

3. Гулай Т.А., Долгополова А.Ф., Литвин Д.Б. Личностно – ориентированное обучение математике студентов экономических направлений как средство повышения качества обучения // Теоретические и прикладные проблемы современной педагогики: Материалы междунар. науч.- практич. конференции.– Ставрополь, Изд-во "Агрус", 2012. – С.28 – 33.

4. Ломакина Т. Ю. Современный принцип развития непрерывного образования. М.: Наука, 2006. – 201с.

5. Мельникова О.В. Особливості викладання курсу «Основи економічної теорії» для студентів неекономічних спеціальностей // Модернізація структури та змісту економічної освіти на засадах компетентнісного підходу: Матеріали науково – методичного семінару викладачів економічного факультету ХНПУ імені Г. С. Сковороди. – Харків, ХНПУ, 2016. – С. 37 – 42.

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ PRES-FORMULA ТА «КАРУСЕЛЬ» У КУРСІ «ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ»

О.В.Мельникова, к.п.н., доцент

Усім відомі експериментально встановлені дані, що в пам'яті людини закарбовується до 90% того, що вона робить, до 50% того, що бачить, і тільки 10% того, що вона чує. Отже, найбільш ефективна форма навчання основам економіки повинна ґрунтуватися на активному включенні студентів в відповідну дію. Серед інтерактивних методів і прийомів, що використовуються при вивченні економічної теорії, виділяють метод проектів; брейнстормінг («мозковий штурм»); аналіз колізій; аудіовізуальний метод навчання; «дерево рішень»; дискусія із запрошенням фахівців; ділові ігри; майстер-класи; метод аналізу і діагностики ситуації, кейс-стади; інтерв'ювання; моделювання; проблемно-пошуковий метод; робота в малих групах; індивідуальні та групові тренінги й ін. Ці методи вже широко досліджені та відомі як викладачам, так і студентам. Проте, щоб підтримувати зацікавленість молоді в питаннях економічної теорії та процесі їх засвоєння, доцільно впроваджувати інноваційні технології навчання, серед яких PRES-formula та «Карусель».

PRES-formula – це технологія аргументованого судження, спрямована на рефлексію студентів, створена професором права Дейвідом Маккойд-Мейсоном з ПАР. Вона спрямована на розвиток здібностей учнів ставити нові питання, виробляти різноманітні аргументи, приймати незалежні продумані рішення; удосконалення умінь студентів працювати з інформацією, створюючи власну систему сприйняття; формування уміння переконувати та обґрунтовувати власну думку; засвоєння дисципліни на різних рівнях. PRES-formula може застосовуватися для опитування з пройденої теми, при закріпленні вивченого матеріалу, перевірки самостійної роботи студентів.

Технологічність прийому полягає в наступному: студентам під час підведення підсумків практичного заняття пропонується підготувати короткий виступ, що складається з чотирьох елементів: Position- позиція (в чому полягає ваша точка зору), Reason - пояснення (на чому базуються ваші судження, аргумент на підтримку вашої позиції), Example - приклад (факти, що ілюструють ваш аргумент), Summary – резюме (висновок, що треба зробити,

заклик до певних дій). Перше речення (позиція) має починатися зі слів: «Я вважаю, що ...», друге (пояснення, обґрунтування своєї позиції) – зі слів: «Тому що ...». Третє речення (орієнтоване на уміння довести правоту своєї позиції на практиці) доречно почати зі слів: «Я можу це довести на прикладі ...». І, нарешті, четверте речення (наслідок, висновки) варто почати зі слів: «Виходячи з цього, я роблю висновок про те, що ... Тому ...; Таким чином ..». Наприклад, я вважаю, що сьогодні зберігати гроші вдома у національній валюті не вигідно, бо гривня постійно знецінюється і реальні заощадження зменшуються. Це доводять дані про темпи інфляції, які у минулому році становили майже 14%, а у 2015 р. – взагалі 43%. Тому необхідно шукати альтернативні шляхи зберігання коштів – поновлювати довіру до банківської системи або створювати умови до ефективного інвестування.

У такому виступі, що складається з декількох речень, студент чітко заявляє свою позицію, приводить тільки один аргумент, але він коректно сформульований і проілюстрований, та підтверджує правильність свого судження. При цьому студент не має можливості вимовляти порожніх фраз і обтічних виразів. Виступ з використанням PRES-formula займає одну-дві хвилини. Її зручно використовувати не тільки в ситуації, коли час, відпущений на дискусію, обмежений, а й коли завданням педагога є навчити студента відповідати по-суті, не використовуючи розмитих фраз і неясних суджень.

При оцінюванні роботи студентів з використанням методу PRES-formula можна кожен із елементів оцінити за певними критеріями: Position – позиція ясно сформульована, коротко, доступним для розуміння аудиторії чином. Reason – у поясненні є посилання на статистичні дані, суспільні цінності, законодавство, економічні закони; пояснення підтримує заявлену позицію і є переконливим. Example – приклад викликає загальний інтерес, є суспільно значущим; у прикладі є посилання на джерела - газети, думки експертів, особистий досвід; приклад дає достатню, але не надмірну кількість деталей. Summary – підтверджена суть позиції; підведений підсумок виступу; запропоновано конкретні дії для вирішення проблеми.

Отже, застосування на заняттях прийому PRES-formula дозволяє індивідуалізувати навчальний процес, забезпечує оперативний моніторинг якості отриманої інформації студентами, створює задатки для формування

основних компетенцій професіонала і висококваліфікованого фахівця: здатність до саморозвитку, аналізу, вдосконалення, самоконтролю та ін.

Досить новим, цікавим і продуктивним методом навчання є інтерактивна «Карусель». Це командне змагання за рішенням практичних завдань (задач, визначення вірності тверджень, встановлення відповідності й ін.). Завдання вирішуються на двох етапах - вихідному і заліковому. Всім членам команди, а команд повинно бути на більше п'яти, присвоюються порядкові номери. За сигналом команди на початковому етапі починають розв'язувати завдання і пред'являють відповідь викладачу. Якщо вона вірна, учасник №1 переходить на заліковий етап і отримує завдання там, а члени команди, що залишилися на початковому етапі отримують нове завдання, якщо знову дають вірну відповідь, то учасник №2 переходить на заліковий етап і приєднується до гравця № 1 й т. д. Надалі члени команди, що знаходяться на "початковому" і "заліковому" етапах, вирішують нові завдання незалежного один від одного. Всі гравці в команді як би збудовані в чергу. Якщо на вихідній позиції задача розв'язана правильно, гравці по черзі переходять на залікову фазу, але якщо на заліковому етапі завдання вирішено невірно, то знову в порядку черги гравці повертаються на вихідну позицію. І на вихідному, і на заліковому етапах команда може відмовитися від виконання завдання, але воно буде вважатися невирішеним.

На початковому етапі за кожне вірно вирішене завдання ставиться 1 бал, за першу правильну відповідь на заліку команда отримує 3 бали, за другу вірну відповідь 4 бали, і т.д. Якщо ж чергова задача вирішена невірно, то ціна наступного завдання буде на 1 бал менше, але мінімальним залишається 3 бали.

Змагання для команди закінчується, якщо: а) скінчився ігровий час, б) скінчилися завдання на заліковому етапі, в) скінчилися завдання на початковому етапі, а на заліковому немає жодного гравця.

Перемагає команда, яка набрала найбільшу кількість балів. Досягнення команд ранжуються і переводяться у поточні бали – члени команди-переможця отримують по 5 балів, члени команди, що посіла друге місце – по 4 бали і т.д. Тривалість «каруселі» може становити від 20 хвилин до 2 академічних годин і залежить від її цілей, кількості та складності завдань і розмірів команд.

Цей метод дуже гарно зарекомендував себе при закріпленні у студентів знань та вмінь з теми «Механізм функціонування ринку досконалої

конкуренції». Так, на першому етапі, командам дають завдання з визначення достовірності твердження. Наприклад, «при еластичному попиті виробнику доцільно підвищувати ціну, щоб збільшити свої доходи». На заліковому етапі команди вирішують задачі на розрахунок ринкової рівноваги графічним або аналітичним способами, а також на знаходження еластичності попиту за ціною.

При застосуванні методу «Карусель» у студентів окрім становлення та закріплення певних компетенцій з теми, розвивається логічне й математичне мислення, формуються основи співробітництва і взаємодопомоги.

Також при вивченні грошово-кредитного обігу доцільно застосовувати баскет-метод, заснований на імітації ситуації. Тобто, один студент, наприклад, повинен виступити в ролі гіда і провести екскурсію по музею грошей. При цьому його завдання - зібрати і донести інформацію про кожен експонат. Інший студент виконує роль керівника НБУ, і пояснює механізм дії основних інструментів грошово-кредитної політики, які він впроваджує. Ця технологія сприяє розвитку критичного мислення студентів, заснованого на аналізі ситуації, самостійному пошуку інформації, побудові логічного ланцюжка і підведенні аргументованого підсумку.

Отже, інноваційні технології навчання основам економічної теорії дозволяють краще засвоїти і зрозуміти навчальний матеріал, усвідомити і розвинути мотивацію до пізнання, комунікативність, аналітичні здібності, творче мислення, навички публічного виступу, уміння аргументувати свою позицію, працювати в команді та інше.

Список використаних джерел

1. Князькина Т.В. Интерактивные методы обучения на уроках математики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://открытыйурок.рф/статьи/590798/>
2. Кропотова Н. А. Технология pres и результаты ее внедрения по дисциплине «Механика» // Педагогические науки, №52-2, 10.10.2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://novainfo.ru/article/7958>
3. Сідельнікова В.К., Ремзі І.В. Інтерактивне навчання як важливий чинник формування професійної компетентності майбутнього фахівця // Наукове видання «Наукові записки кафедри педагогіки»: Збірник наукових праць. - Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2014. - Випуск XXXVII. – С. 315 – 319

КЕЙС-МЕТОД ТА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ НА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТТЯХ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»

І. О. Ночвіна, старший викладач

Модернізація вищої економічної освіти в Україні передбачає забезпечення підготовки висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців у галузі економіки, здатних працювати в умовах ринку, в тому числі й міжнародного.

Сучасний фахівець повинен володіти не тільки певною сумою професійних теоретичних знань, умінь і практичних навичок, а й вміти критично і конструктивно мислити, творчо розв'язувати проблеми, приймати нестандартні і швидкі рішення, прагнути до самоосвіти й саморозвитку.

Підвищенню якості професійної підготовки студентів сприяє впровадження в освітній процес вищих навчальних закладів інноваційних технологій, зокрема інтерактивних методів навчання, одним із яких є кейс-метод.

Кейс-метод (від англ. case study – вивчення ситуації), відомий у вітчизняній освіті як метод ситуативного навчання на конкретних прикладах, – це опис конкретної проблемної ситуації в будь-якій сфері діяльності, заснований на реальних фактах. Сутність методу кейсів полягає в аналізі запропонованих проблемних ситуацій і виборі найбільш оптимального вирішення проблеми серед декількох ефективних рішень.

Вперше кейс-метод було використано у навчальному процесі Гарвардської бізнес-школи у 1870 р. Широко застосовувати метод кейсів в Гарвардській школі бізнесу почали з 1920 р., а перші збірники кейсів були опубліковані в 1925 році. Згодом кейс-метод поширився і в Європі. На сьогодні співіснують дві класичні школи case-study: Гарвардська (американська) і Манчестерська (європейська). У рамках Гарвардської школи метою кейс-методу є пошук єдино вірного рішення, Манчестерська школа припускає багатоваріативність вирішення проблеми. Американські кейси містять 20 – 25 сторінок та 8 – 10 сторінок ілюстрацій, а європейські кейси вдвічі менші. Ситуаційне навчання за гарвардською методикою в умовах сьогодення – це інтенсивний тренінг із використанням відео-, комп'ютерного й програмного

забезпечення [3, с. 128]. В Україні метод кейсів став поширюватись лише з другої половини 90-х років XX ст. і набирає все більшої популярності.

Сьогодні кейс-метод вважається однією із найефективніших технологій навчання, адже завдяки практичній спрямованості він дозволяє не лише застосовувати теоретичні знання при вирішенні конкретних практичних завдань, а й сприяє набуттю практичного досвіду професійної діяльності, що підтверджується численними дослідженнями як зарубіжних, так і вітчизняних вчених.

При використанні кейс-методу викладачеві слід враховувати, що кейс повинен задовольняти такі вимоги: відповідати чітко поставленій меті створення; мати відповідний рівень складності; не застарівати надто швидко і бути актуальним у момент розгляду; ілюструвати декілька аспектів економічного життя; втілювати типові ситуації; розвивати аналітичне мислення; провокувати дискусію; передбачати кілька варіантів рішень [1, с. 71].

Усі ці вимоги враховуються при застосуванні кейс-методу на семінарських заняттях з нормативної дисципліни «Міжнародна економіка» для студентів освітнього рівня «Бакалавр» спеціальності «Економіка» спеціалізації «Економічна теорія» Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. До кожної теми семінарських занять з дисципліни «Міжнародна економіка» викладачем підібрані відповідні кейси з урахуванням мети і завдань курсу. Приклади деяких кейсів наведені у навчально-методичному посібнику «Міжнародна економіка» для самостійної роботи студентів [2, с. с. 17 – 19, 27 – 29, 39 – 43, 49 – 51, 57 – 62, 79 – 82].

За декілька днів до семінарського заняття студентам пропонується індивідуально ознайомитися з кейсом (позааудиторно), для чого кожному із них надається текст кейсу і список рекомендованих джерел. Готуючись до обговорення кейсу в аудиторії, студент повинен вивчити факти, зробити відповідні висновки, оцінити альтернативні дії в даній ситуації, здійснити вибір на користь обраного ним плану дій. Крім того, він має усвідомлювати необхідність активної участі в подальшій дискусії, бути готовим відстоювати свої погляди на вирішення проблеми під час обговорення в аудиторії і за необхідності переглянути своє рішення на користь більш оптимального, виробленого в процесі дискусії.

На початку семінарського заняття викладач перевіряє знання студентами змісту кейсу (наприклад, пропонує їм відтворити хронологію подій, назвати імена учасників подій тощо), потім окреслює проблеми, що стають предметом обговорення і формулює питання з кейсу, об'єднує студентів у творчі групи, спрямовуючи їх на професійний підхід до аналізу ситуації. Студенти працюють у складі творчих груп, обговорюють ситуацію, аргументовано пропонують шляхи вирішення проблеми, обирають оптимальне рішення для подальшої його презентації. Після презентації рішень кожної творчої групи відбувається загальна дискусія. Далі викладач озвучує свій аналіз ситуації й аналізує процес її обговорення, підбиває підсумки й оцінює якість роботи студентів із кейсом.

При оцінюванні роботи студентів із кейсом викладачем враховуються уміння вирізняти й ідентифікувати проблеми, ставити запитання з огляду на конкретну ситуацію, уміння чітко, логічно, структуровано викладати власну позицію в процесі обговорення, конструктивні оригінальні пропозиції при розв'язанні проблемної ситуації, адекватне застосування теоретичних знань з дисципліни, використання цікавого додаткового фактичного матеріалу, статистичних даних для аргументації своїх пропозицій.

Слід зазначити, що при використанні кейс-методу викладач повинен здійснити ґрунтовну підготовчу роботу: підготувати в достатній кількості тексти самого кейсу, необхідний роздатковий матеріал, продумати матеріально-технічне забезпечення для роботи студентів (аудиторія, технічні засоби та ін.), скласти приблизний план обговорення, підібрати додаткові запитання для активізації дискусії, визначити готовність студентів до роботи з ситуаційними вправами, продумати оптимальний розподіл часу на аудиторну роботу.

Практичний досвід свідчить, що для підвищення ефективності навчання із застосуванням методу кейсів слід активізувати індивідуальну участь кожного студента при аналізі й розв'язанні проблемних ситуацій, чому, на нашу думку, сприяє низка чинників, а саме:

- розуміння викладачем індивідуальної мотивації кожного студента і характер взаємовідносин у групі;
- поступове залучення всіх студентів до дискусії через роботу в парах або малих групах (по 3 – 4 студенти), індивідуальне звернення до кожного з них із запитанням;

- підкреслено позитивне ставлення до виступів студентів, які висловили свою позицію;

- пропозиція дати письмову відповідь на деякі запитання кейсу;

- періодична зміна складу підгруп, що допоможе уникнути стереотипної поведінки у підгрупах і надасть студентам можливість випробувати себе як у ролі виконавця, так і в ролі лідера в залежності від взаємовідносин у тій чи іншій підгрупі;

- визнання та наголос викладача на особистому праві кожного студента не тільки висловлювати свої думки, але й бути почутим;

- позитивне ставлення викладача до вміння студентів вислухати думки всіх членів команди.

Отже, застосування кейс-методу в освітньому процесі стимулює індивідуальну активність студентів, позитивну мотивацію до навчання, сприяє розвитку аналітичних умінь та умінь працювати в команді, приймати оптимальні рішення з урахуванням альтернативних, формуванню особистісних якостей і професійних компетенцій, надає можливість набуття практичного професійного досвіду, що підвищує ефективність навчання, а значить і якість освіти в цілому.

Список використаних джерел

1. Ковальова К. І. Методологічні аспекти методу case-study при викладанні економічних дисциплін / К. І. Ковальова, В. В. Ковальов // Вища школа : проблеми економічної освіти. – 2010. – № 2. – С. 68 – 75.

2. Міжнародна економіка : навч.-метод. посіб. для самостійної роботи студентів освітнього рівня «Бакалавр» спеціальності 051 – «Економіка» спеціалізації «Економічна теорія» / Укладач Ночвіна І. О. – Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2017. – 93 с.

3. Орлик О. В. Кейс-метод і особливості його застосування при підготовці фахівців у ВНЗ / О. В. Орлик // Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі : зб. наук. праць. – Вип. VII. – Кривий Ріг : Видавничий відділ НМетАУ, 2012. – С. 128 – 135.

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ ВИКЛАДАННЯ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Ю.О. Олійник, к.п.н., доцент кафедри економічної теорії

Стратегічна мета реформування й модернізації вищої освіти і науки в Україні - створення ефективного інноваційного освітнього середовища у вищих навчальних закладах через сприяння прогресивним нововведенням, упровадження найсучасніших технологій і моделей навчання.

Актуальним завданням стає пошук інноваційних форм і методів підготовки викладачів економічних дисциплін: від розроблення та введення в навчальні плани нових перспективних дисциплін до впровадження інноваційних методик викладання економічних наук. Заслужують на увагу механізми та новітні технології, які допомагають готувати висококваліфікованих, конкурентоспроможних викладачів, здатних виконувати складні науково-дослідні, фахово-прикладні й творчі завдання. Саме тому важливо знайти найбільш ефективні шляхи модернізації й підвищення якості сучасної економічної освіти. За останнє десятиріччя радикально переглянуто зміст навчання у ВНЗ, введено нові навчальні предмети, переосмислено зміст окремих фундаментальних дисциплін. Головна складова сучасних лекційних курсів і дисциплін – навчальні матеріали, підготовлені на основі нового погляду на ті проблеми, з якими майбутні фахівці будуть повсякденно мати справу, а також нових концепцій, що трактують глобальні, національні й регіональні соціально-економічні, політичні та інші процеси.

Поняття інноваційні методи викладання об'єднує усі нові й ефективні способи навчання, які сприяють інтенсифікації та модернізації навчального процесу, розвивають творчий підхід і особистісний потенціал його учасників.

В історії викладання відомий метод навчання, який виник у вищих навчальних закладах США та країнах Західної Європи і отримав назву метод конкретних ситуацій, або кейс-метод. Цей метод застосовується понад 90 років для вивчення бізнесу, менеджменту, юриспруденції та інших наук. На сьогоднішній день існують дві класичні школи, які використовують кейс-метод в процесі навчання - Гарвардська (американська) та Манчестерська

(європейська). Базове поняття даного методу - кейс. Кейс - це опис складної ситуації з супутніми фактами, розуміння якої вимагає поділу на окремі частини. Наступний крок - аналіз кожної частини і поєднання висновків для отримання цілісної ситуації. Кейс-метод дозволяє вирішити такі завдання: виділення комплексу проблем конкретної ситуації; визначення її структури; визначення факторів, що зумовили виникнення даної ситуації; її моделювання; побудова системи оцінок, прогнозування майбутнього стану; розробка рекомендацій та програми дій по вирішенню ситуації [1]. Застосування методу аналізу ситуацій сприяє вдосконаленню аналітичного мислення студентів; результатом є не тільки знання, а й навички професійної діяльності.

З позиції підвищення якості підготовки фахівців активізуються процеси засвоєння знань студентами під час ділової гри. Це один із найбільш популярних серед студентів видів навчальної роботи, адже побудований на творчості, змаганні, колективній співпраці. За допомогою гри можна змодельовати реальні процеси, що відбуваються в економіці. Основна перевага такого виду навчання - можливість застосування теоретичних знань на практиці, студент має можливість самостійно розкрити суть та особливості роботи конкретної економічної спеціальності.

На основі навчальної гри, розвинувся новий напрям економіки - експериментальна економіка. Експериментальну економіку можна охарактеризувати як перевірку положень економічної теорії на діях реальних людей – економічних суб'єктів в контрольованих ситуаціях. Об'єктом вивчення є гіпотези про поведінку економічних агентів (людини, фірми, держави тощо) і механізми реалізації правил їх поведінки. Для перевірки тієї чи іншої гіпотези про поведінку економічних агентів у лабораторії моделюється економічна ситуація, проводиться експеримент, результати якого потім аналізуються та використовуються для підтвердження або спростування сформульованої гіпотези [2, с. 181].

В американській педагогіці початку ХХ ст. значну популярність мали концепції проблемного навчання Дж. Дьюї, який пропонував всі види і форми навчання замінити самостійним навчанням школярів шляхом розв'язання певних проблем та Дж. Брудера, в основі якої лежать ідеї структуризації

навчального матеріалу і домінуючої ролі інтуїтивного мислення у процесі засвоєння нових знань як основи евристичного мислення [3, с. 88].

На відміну від традиційних методів, що здебільшого зорієнтовані на репродукцію та закріплення знань, ці методики вимагають від студентів не простого відтворення інформації, а творчості, оскільки містять у своїх умовах елемент незнаного, невідомого. Залежно від специфіки і рівня складності інформації, що вивчається, використовуються різні методи організації проблемного навчання: проблемного викладу, частково-пошуковий (евристична бесіда) і дослідницький.

Метод навчальних дискусій ефективний при вивченні складного і об'ємного матеріалу. Групу студентів розбивають на невеликі підгрупи (від 5 до 10 чоловік) і пропонують на розгляд певні економічні ситуації. Наприклад, економічна криза в Україні, причини інфляції або удосконалення фінансової системи. Студентам необхідно зрозуміти проблематику конкретного економічного явища і надати об'єктивні висновки. Перевагами методу навчальних дискусій є не тільки закріплення матеріалу, використання власного досвіду студентів, вміння використовувати знання з однієї області в іншу, але і розвиток комунікативних здібностей, командного духу, самостійності мислення. Даний метод також допомагає студентам проявляти ініціативність, генерувати велику кількість ідей.

Метод творчого пошуку (дослідження). Серед різних видів завдань, які пропонує викладач кожної дисципліни студентам, особливо важливе місце посідають завдання творчого характеру. Пропонуючи такі завдання студентам для роботи на семінарських і практичних заняттях або для самостійної роботи (з наданням достатнього часу на його виконання), викладач прагне посилити інтерес слухачів до свого предмета, глибше дослідити ті чи інші питання курсу, залучити їх до науково-дослідницької роботи. Прикладом складних творчих завдань слугує підготовка висновків і пропозицій до покращення інвестиційного клімату країни; підготовка статистичних матеріалів, порівняльних таблиць, аналітичних оглядів тощо для публікації у фахових виданнях та ін.

Застосування інноваційних методик у навчальному процесі спонукає викладача опановувати нові допоміжні засоби у навчанні, зокрема наочні,

технічні, комп'ютерну техніку. Сучасні американські економісти вважають ефективним використання художніх тематичних фільмів, відео. Викладач університету в Західному Техасі, Енн Мейсі зазначає, що фільми покращують увагу і пам'ять студентів, студенти починають більше цікавитися економічними питаннями, оскільки бачать зв'язок між теорією і реальністю. Фільми дозволяють побачити проблему візуально, краще зрозуміти її і зробити об'єктивні висновки, які стануть основою для формування альтернативних підходів до вирішення конкретної проблеми або прийняття певного управлінського рішення щодо певної ситуації. Використання фільмів в навчальному також дозволяє студентам продемонструвати вміння критичного мислення. Розвиток критичного мислення - важливий аспект навчання. Критичне мислення - це такий підхід, при якому значна увага приділяється вмінню формувати власні думки і твердження і при цьому аргументувати їх.

Підвищити якість та інтенсивність освітнього процесу у вищій школі допомагає органічне поєднання інноваційних методик із класичними, традиційними, продумане і гармонійне комбінування різних методів щодо кожної дисципліни та кожного заняття залежно від їхньої мети, призначення, специфіки. Необхідно дотримуватися балансу теоретичних і прикладних аспектів навчання, інтеграції найкращого вітчизняного й зарубіжного досвіду.

Отже, удосконалення й модернізація системи підготовки фахівців у вищих навчальних закладах України є надзвичайно важливою науково-освітньою проблемою, яка має вирішуватись спільними зусиллями з урахуванням сучасних вимог до професії вчителя економіки.

Список використаних джерел

1. Барнс Л. Б., Кристенсен К. Р., Хансен Э. Дж. Преподавание и метод конкретных ситуаций (конкретные ситуации и дополнительная литература): Пер. с англ. А. И. Наумова. — М.: Гардирики, 2000. — С. 9-10.
2. Длугопольський О., Івашук Ю. Експериментальна та поведінкова економіка: від Вернона Сміта до Даніеля Канемана // Вісник ТНЕУ. - 2014. - № 1, С. 180-193.
3. Рогачёва Е.Ю. Педагогика Дж.Дьюи в контексте разных культур//Педагогика. -2003. - № 8. - С. 88–96.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

О.В. Олійник, доцент кафедри фінансів і обліку

Приєднання української системи освіти до Болонського процесу зумовило перебудову вищої школи. Нині професійний рівень фахівця, його зростання, соціальна адаптація залежать, насамперед, від уміння проявляти ініціативу, розв'язувати нестандартні задачі, від здатності планувати та представляти результати самостійних дій.

В національній доктрині розвитку освіти в Україні зазначається, що «Пріоритетом розвитку освіти є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, які забезпечують: подальше удосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві». Отже, основною метою сучасних інформаційно-комунікативних технологій навчання є підготовка студентів до повноцінної життєдіяльності в умовах інформаційного суспільства.

За визначенням В.М. Монахова, новітні інформаційно-комунікативні технології – «це сукупність впроваджуваних принципово нових засобів і методів опрацювання даних, що забезпечують цілеспрямоване створення, передавання, зберігання, і відображення інформаційного продукту, з якомога меншими витратами відповідно до закономірностей того соціального середовища, де розвивається нова інформаційна технологія.» [7].

Володіння інформаційними та комунікативними технологіями дозволяє людині впевнено почувати себе, як у стінах освітнього закладу, так і за його межами – в інформаційному суспільстві, дає можливість і створює умови для формування творчої особистості, подальшої безперервної самоосвіти та самовдосконалення.

Особливо актуальним є це питання в зв'язку з розвитком нових форм навчання: екстернат, дистанційне навчання, система неперервної освіти, в яких студент є головним суб'єктом навчального процесу.

Розвиток інформаційних технологій та динаміка економічного середовища істотно змінюють вимоги до підготовки сучасного економіста з огляду на необхідність формування в нього вміння використовувати інформаційні технології не лише для розв'язання фахових завдань, але й для організації ефективної пізнавальної діяльності [5, 172–173].

Це потребує відповідної переорієнтації самотійної роботи студентів з традиційної – простого засвоєння знань, набуття вмінь, навичок, досвіду творчої та науково-інформаційної діяльності – на розвиток внутрішньої та зовнішньої самоорганізації майбутнього фахівця, який активно перетворює ставлення до одержаної інформації, здатен будувати індивідуальну траєкторію самотійного навчання.

Запровадження новітніх інформаційних технологій, сучасної комп'ютерної техніки та програмно-інформаційних засобів у навчально-виховний процес у вищій школі дозволяє в комплексі розв'язати низку актуальних проблем, що постають перед нею в сучасних умовах: підвищити інформаційну культуру майбутнього фахівця, зробити доступним для нього світові інформаційні ресурси; посилити інформаційну насиченість всього навчально-виховного процесу в вищих навчальних закладах країни. Такі зміни в організації навчального процесу дозволяють формувати в майбутніх фахівців необхідні для кожної сучасної людини компоненти інформаційної культури.

Серед основних завдань сучасної освіти головними є завдання розвитку особистості студента, що передбачає формування його здібностей до здійснення самоосвіти, самотійного навчання, виховання, рефлексії власної діяльності.

З цією метою в процесі навчання студента у вищому навчальному закладі необхідно сформувати в нього систему професійно значущих якостей, котрі б включали основні функціональні компоненти професійної діяльності: пізнавальний, проектувальний, конструктивний, комунікативний та організаторський.

В цьому контексті, досить важливим, на нашу думку, є формування інформаційно-комунікаційної компетентності студентів, тобто здатності

індивіда розв'язувати професійні, навчальні завдання за допомогою використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Інформаційно-комунікаційна компетентність є складовою професійної компетентності, яка, за визначенням Я. Лозовецької, являє собою інтегративну характеристику ділових і особистісних якостей фахівця, відображає рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети з певного виду професійної діяльності, а також моральну позицію фахівця. Тому одним із основних завдань організації навчально-виховного процесу у ЗВО є пошук шляхів підвищення активності й самостійності навчання студентів, формування у них здатності до неперервного пошуку нових, актуальних знань, грамотного здійснення інформаційних процесів (пошуку, збереження, обробки, поширення інформації), що визначатиме успішність його особистісного зростання.

Останнім часом стрімко зростають темпи впровадження нових інформаційно-комунікативних технологій в освітній процес вищих економічних навчальних закладів.

Використання інформаційних технологій в економічній освіті має методологічні особливості, які визначаються структурою багатоступеневого навчального плану.

Навчальні плани вищих навчальних закладів із підготовки фахівців економічного напрямку містять три блоки (цикли) дисциплін: 1) цикл гуманітарної підготовки; 2) цикл природничо-наукової та загальноекономічної підготовки; 3) цикл професійної підготовки.

Як правило, під час викладання дисциплін циклу гуманітарної підготовки переважно застосовують такі засоби інформаційних технологій: технічне обладнання (комп'ютери, мультимедійні проектори, відеопрезентори тощо), яке використовується при проведенні лекційних занять і забезпечує можливість ілюстрації навчального матеріалу графічними зображеннями, аудіо- та відеофайлами, демонстрацією складних явищ і процесів тощо; комп'ютерні тестові програми для контролю якості навчання студентів; авторські комп'ютерні навчальні системи, які дозволяють поєднувати нові способи подання навчального матеріалу (презентації, аудіо, відео тощо) з можливостями управління процесом навчання та контролю; електронні навчальні посібники;

електронні довідники, пошукові системи, ресурси мережі Internet, дистанційне навчання тощо [5; 6; 8].

При викладанні дисциплін циклу природничо-наукової та загальноекономічної підготовки основна увага приділяється математичній підготовці майбутніх фахівців з економіки та оволодінню ними навичками роботи з комп'ютерною технікою [6].

Інформаційно-комунікативні технології при цьому виступають і засобом, і об'єктом навчання. Так, в курсі економічної інформатики вивчаються інформаційні системи й сучасні економічні процеси, а також проблеми управління та самоорганізації таких систем. Програмне забезпечення, що використовується й вивчається в курсі економічної інформатики – це Microsoft Word, Microsoft Excel, Microsoft Access, Visual Basic for Applications, ABBYY Fine Reader, Acrobat Reader, Internet Explorer, Opera, Інтернет-ресурс – finance.ua, система створення експертних систем – clipsrules.sourceforge.net та ін. Математична підготовка майбутніх економістів з використанням інформаційних технологій спрямована на оволодіння вміннями та навичками роботи зі специфічними пакетами прикладних програм: Mathcad, Mapl, Matlab, Mathematica, Statistica тощо. Серед зазначених пакетів прикладних програм найбільшого використання в навчальному процесі дістав пакет Excel завдяки широкому математичному й сервісному забезпеченню, що дозволяє вирішувати значну кількість економічних задач, та можливостям взаємодії з іншими прикладними програмами. Для перевірки отриманих знань та вмінь застосовувати їх при вирішенні практичних завдань також використовують засоби інформаційних технологій: комп'ютерні тести, виконання практичних розрахункових задач тощо. [6, с. 59-60].

Під час викладання дисциплін циклу професійної підготовки («Мікроекономічного аналізу», «Макроекономічного аналізу», «Макроекономічного прогнозування», «Економічного аналізу», «Аналізу господарської діяльності», «Інвестування», «Фінансового менеджменту» та ін.), які повинні забезпечувати студентів глибокими знаннями та практичними вміннями творчо підходити до розв'язання фахових завдань, використання інформаційних технологій сприяє активізації навчально-творчої діяльності[5].

За допомогою засобів інформаційних технологій здійснюють відтворення реальних об'єктів, процесів або явищ економіки, створюють моделі, графічні зображення, які передають узагальнені образи відповідних об'єктів або процесів. Це сприяє розвитку уяви й творчої активності в майбутніх економістів, акцентуванню уваги на конкретних аспектах господарської діяльності.

У циклі дисциплін професійної підготовки майбутні фахівці економічного напрямку на практичних заняттях набувають досвіду роботи зі спеціальним програмним забезпеченням, за допомогою якого здійснюється автоматизація напрямів господарської діяльності підприємств.

Також для вдосконалення процесу засвоєння і накопичення знань, формування в студентів навичок науково-дослідної та практичної діяльності використовують розроблені на базі інформаційних систем спеціальні навчальні та контролюючі курси, практичні завдання, ситуаційні ігри, що імітують процеси, які вивчаються. Такі курси, маючи розгалужену структуру, містять навчальні тексти, контрольні питання та коментар до відповідей, завдання для самостійної роботи [6, с.60].

Крім цього, застосування Інтернет-технологій у навчанні сприяє розвитку в студентів логічного мислення, уміння аналізувати й синтезувати інформацію, робити висновки[6].

За допомогою доступу до мережі Internet, спираючись на сучасні телекомунікаційні можливості й новітні засоби введення та збереження даних, організується одночасний багаторазовий доступ до даних, обмін та спільне користування інформацією.

Користувачі мережі мають швидкий, зручний і стандартизований доступ до структурованої алфавітно-цифрової та мультимедіа-інформації, обміну відео- й аудіоінформацією, проведення відеоконференцій тощо.

Отже, у циклі дисциплін із професійної підготовки майбутніх економістів використання засобів інформаційних технологій дозволяє імітувати майбутню професійну діяльність студентів завдяки проведенню експериментів із комп'ютерними моделями економічних об'єктів, розв'язанню задач із використанням необхідних програмних продуктів, вирішенню прикладних

завдань на застосування знань із різноманітних економічних предметів, проведенню досліджень із комп'ютерною підтримкою розробки бізнес-планів, виконанню професійних творчих завдань [5; 6].

Зараз, практично в кожному ЗВО України, де відбувається підготовка економістів, широке поширення набули проведення студентських олімпіад з різних економічних дисциплін, конкурсів студентських наукових робіт, конкурсів з фахової майстерності, студентських наукових конференцій, конференцій з розроблення та використання ІКТ у різноманітних предметних областях, участь у виконанні науково-дослідних робіт, робота в студентських наукових гуртках, робота в комп'ютерних та тренінгових класах, участь у телекомунікаційних проектах та ін.

Усі ці заходи враховують специфіку навчального процесу, носять суттєвий творчий характер, сприяють підвищенню інтересу та рівня професійно-пізнавальної активності студентів. Ця діяльність, як зазначають багато дослідників має на меті досягнення наступних цілей: формування та розвиток навичок і творчих підходів до розв'язання професійних задач; знайомство студентів із використанням інформаційно-комунікаційних технологій у різних галузях науки, техніки; об'єднання зусиль студентів для більш глибокого вивчення аспектів інформаційного суспільства й освіти.

Таким чином, зростаюча роль інформаційно-комунікаційних технологій професійній підготовці сучасного фахівця з економіки сприяє підвищенню інтересу до самих інформаційно-комунікаційних технологій, їхнього використання в професійній діяльності, розв'язання широкого кола дослідницьких навчальних задач. Інформаційно-комунікаційні технології також виступають і як засоби комунікації, самовираження та самореалізації.

Отже, самостійна та творча діяльність студентів із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій сприяє не тільки більш якісній підготовці випускників ЗВО до професійної діяльності в інформаційному суспільстві, а й формує інформаційну культуру фахівця-економіста.

Список використаних джерел

1. Концепція розвитку економічної освіти в Україні // Освіта України. – 2004. – 23 січня (№ 6). – С. 4–6.
2. Ковальчук Г. О. Активізація навчання в економічній освіті [Електронний ресурс] / Г. О. Ковальчук. – Режим доступу : <http://ukrknighta.org.ua/ukrknightatext/760/>.
3. Мазур Л.А. Освітні комп'ютерні програми як складова підготовки майбутнього фахівця/Л.А. Мазур// Шляхи удосконалення навчального процесу і необхідність впровадження нових підходів у роботу кафедр медичного університету в сучасних умовах. Тези доповідей навчально-методичної конференції м. Вінниця, 26 лютого 2014 року. – Вінниця, 2014. - С. 153 – 154.
4. Мокін Б.І. Досвід використання інтернет-технологій у Вінницькому державному технічному університеті. / Мокін Б.І., Грабко В.В., Месюра В.І., Юхимчук С.В.// Матеріали IV науково-практичної конференції «Інтернет-Освіта-Наука (ІОН-2004)». – Вінниця, 2004. – С. 23-28.
5. Поясок Т. Б. Система застосування інформаційних технологій у професійній підготовці майбутніх економістів у вищих навчальних закладах : дис. ... д. пед. наук :13.00.04 / Поясок Тамара Борисівна. – К., 2009. – 559 с.
6. Столярченко Т.А. Використання засобів ІКТ у системі підготовки економістів/ Т.А.Столярченко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2014, № 10 (44). – С.56-62.
7. Технології навчання. Інформаційні технології навчання / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [http:// hist.km.ua/ uploads/file/visnik/2009_1/09/](http://hist.km.ua/uploads/file/visnik/2009_1/09/).
<http://ukped.com/skarbnichka/2367-tehnologiyi-navchannja-informatsijni-tehnologiyi-navchannja.html>

**КУРСОВА РОБОТА З МАКРОЕКОНОМІКИ ЯК ЗАСІБ ПІДГОТОВКИ
СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
ДО НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Л.П.Радченко, к.е.н., доцент, професор кафедри економічної теорії

Прагнення створити соціально орієнтовану ринкову економіку в Україні, забезпечити можливості для економічного зростання викликають необхідність розуміння явищ, що відбуваються на макроекономічному рівні. Макроекономіка досліджує національну економіку як єдиний організм, з позицій можливостей реалізації основних цілей економічного розвитку суспільства та виступає теоретичною основою розробки економічної політики держави. Мета вивчення макроекономіки як навчальної дисципліни – на підставі розгляду основних теорій і концепцій світової та вітчизняної макроекономічної науки розкрити студентам механізм функціонування національної економіки та навчити економічним методам дослідження. Завершуючи вивчення макроекономіки як навчальної дисципліни, студенту необхідно знати: основні категорії і поняття; сутність макроекономічних показників; основні моделі макроекономічної рівноваги; проблеми нестабільності макроекономічного розвитку та можливості впливу на них з позицій різних економічних теорій; моделі економічного зростання; роль держави в макроекономічному регулюванні. Майбутній бакалавр з економічної теорії в наслідок вивчення макроекономіки повинен вміти: аналізувати конкретні макроекономічні ситуації; проводити оцінку макроекономічного стану країни; обґрунтовувати заходи системи макроекономічного регулювання та наслідки економічної політики держави.

Виконання курсової роботи, з одного боку, надає можливість студенту отримати більш глибокі знання з макроекономіки, сформувати навички самостійної роботи з великою кількістю літератури, статистичних даних, використання різноманітних методів наукового дослідження економічних явищ, а з іншого боку, виступає важливою формою контролю отриманих знань та вмінь самостійного аналізу макроекономічних процесів. Підготовка викладачами навчально-методичних рекомендацій та проведення тематичних консультацій націлені на надання допомоги студентам економічних спеціальностей у підготовці курсової роботи з макроекономіки: виборі теми,

ознайомленні з основними вимогами щодо її змісту, етапів праці, методів дослідження та оформлення.

Студенти повинні розуміти і правильно визначати мету курсової роботи: здійснити поглиблення теоретичних знань майбутніх бакалаврів з економічної теорії щодо проблем функціонування макроекономіки, надати можливість набуття навичок роботи з джерелами інформації, використовувати категоріальний апарат, формувати вміння систематизувати інформацію, робити висновки, логічно та переконливо обґрунтовувати свою точку зору, пов'язувати набуті знання з практикою. Студенти отримують можливість формулювати свої погляди стосовно складних макроекономічних проблем і обґрунтовувати пропозиції щодо використання різних форм та інструментів економічної політики для їх розв'язання.

Перевірка та захист курсової роботи дають змогу здійснити контроль отриманих студентами знань та вмінь під час самостійної роботи над обраною темою з макроекономіки. Допомогу студентам у вигляді консультацій, особливо з методологічних питань, в період виконання курсової роботи та її перевірку повинен здійснити науковий керівник із числа найбільш кваліфікованих викладачів. Виконання курсової роботи охоплює такі етапи: вибір теми та визначення завдань дослідження; ознайомлення з літературою, різними джерелами інформації, що стосується теми роботи; складання плану роботи; збирання, обробка, вивчення теоретичного, фактичного і статистичного матеріалів; написання і оформлення курсової роботи; захист курсової роботи. Кожний із етапів є важливим для успішного виконання курсової роботи, має свої завдання та дозволяє студентам сформувати певні навички наукових досліджень.

Вибір теми і визначення завдань дослідження – перший і відповідальний крок, з якого розпочинається підготовка курсової роботи. Викладач з макроекономіки, який є науковим керівником для студентів, представляє рекомендовану тематику курсових робіт з макроекономіки, яка затверджується кафедрою і періодично оновлюється. Студенти повинні ознайомитись з тематикою курсових робіт, проявити цікавість до певної проблеми, вибрати тему, розуміючи її актуальність. Тематика курсових робіт з макроекономіки, яка затверджена кафедрою економічної теорії в поточному періоді, представляється разом з методичними рекомендаціями щодо виконання та

захисту цих робіт. Студенти мають можливість порадитися з науковим керівником щодо вибору теми та питань підготовки курсової роботи. Тема вважається затвердженою, якщо вона погоджена з викладачем - науковим керівником курсової роботи.

Ознайомлення з літературою, що стосується теми роботи – це етап, з якого починається підготовка курсової роботи. Необхідно ретельно вивчити висвітлення тих чи інших питань у підручниках, навчальних посібниках, потім продовжити ознайомлення з темою, працюючи із законодавчими актами, монографіями, статистичними збірниками, періодичними виданнями. Поради щодо літератури можна одержати у наукового керівника, працівників бібліотеки. Рекомендується користуватися предметними каталогами бібліотеки, бібліографічними довідниками, пошуком необхідної інформації в інтернеті.

Складання плану роботи повинно дати можливість студентам розкривати тему в логічній послідовності. Ознайомившись з літературою, студент має скласти план курсової роботи, узгодити його з керівником. План курсової роботи у закінченій курсовій роботі представляється на другій сторінці у вигляді її змісту.

Збір, обробка, вивчення теоретичного, фактичного і статистичного матеріалів – складний і достатньо відповідальний етап. На цьому етапі вивчаються різні концепції та узагальнюються теоретичні положення, виконуються певні розрахунки, розробляється ілюстративний матеріал. Обов'язковим для розкриття теми курсової роботи є залучення цифрових, статистичних даних, наведення прикладів з практики. Джерелом їх можуть бути статистичні збірники, статті, монографії, особистий практичний досвід або проведене дослідження.

Написання тексту і оформлення курсової роботи є одним із найбільш відповідальних етапів підготовки курсової роботи. Виконуючи цей етап, слід мати на увазі: проблема повинна бути розкрита, аргументи наведені, факти викладені, висновки і рекомендації зроблені відповідно до вимог; під час написання тексту, особливо теоретичної частини, слід консультуватись з науковим керівником в питаннях методології, щоб у проведенні дослідження дотримуватись чіткої концептуальної лінії, не допустити мішанини та протистояння положень, викладених з різних концептуальних точок зору; текст

курсової роботи повинен відбивати її цілісність: всі розділи необхідно логічно пов'язати.

Написання тексту курсової роботи здійснюється шляхом систематизації й обробки зібраних матеріалів, викладення теоретичних положень, використання економічних моделей. Узагальнення та висновки мають бути логічними, пов'язаними з наданим аналізом. Основні питання теми необхідно висвітлювати лаконічно, без повторів та відступів, обґрунтовуючи висновки.

Одержаний чорновий варіант роботи розглядається студентом в цілому з метою узгодження розділів, посилань на літературні джерела. Після необхідних виправлень робота остаточно оформлюється. Вимоги щодо обсягу та оформлення курсової роботи повинні бути представлені у методичних рекомендаціях, які готує науковий керівник. Курсові роботи представляють науковому керівникові у визначений навчальним планом строк, як правило, за місяць до іспиту. Відповідальність за своєчасне представлення на кафедру та якість курсової роботи несе студент. Науковий керівник перевіряє роботу, дає відзив, після чого вирішується питання про допущення курсової роботи до захисту. Якщо робота містить значні недоліки, пов'язані зі змістом роботи чи з її оформленням, науковий керівник має повернути її авторові для доробки. Не допускаються до захисту роботи, що виконані студентами не самостійно, переписані з джерел інформації (літератури, гнучких дисків і компакт-дисків, веб-сайтів інтернету) або переписані із курсових робіт інших студентів. Такі роботи підлягають повній переробці.

Захист курсової роботи є завершальним етапом її підготовки. На основі відзиву наукового керівника студент повинен усвідомити сутність недоліків своєї роботи, виправити їх, готуючись до захисту. Під час захисту курсової роботи студент відповідає на запитання, що пов'язані з темою роботи, обґрунтовує свою точку зору відносно проблем, висвітлених у роботі.

Таким чином, підготовка і захист курсової роботи з макроекономіки надають змогу студентам не тільки оволодіти програмним матеріалом, а й використовувати різні методи досліджень, аналізувати реальні макроекономічні явища та ситуації, робити узагальнення та висновки з питань макроекономічної політики, що є важливою основою для наукової діяльності, виконання індивідуальних наукових студентських завдань.

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДИК У ВИКЛАДАННЯ МІКРОЕКОНОМІКИ

І.В.Сідельнікова, кандидат економічних наук, доцент

Одним з найбільш перспективних напрямів розвитку пізнавальної діяльності студентів, їх творчих здібностей, таких необхідних сучасному фахівцеві з економіки, є використання інтерактивних методів навчання. В інтерактивному навчанні існує багато методик, що використовуються в студентських аудиторіях: робота в малих групах, мозковий штурм, колективні проекти, ситуаційні вправи, дискусії, презентації, економічні ігри та ін.

Сучасні інтерактивні технології навчання як складові навчально-виховного процесу досліджували Л.Ампілогова, І.Войтова, Л.Годкевич, І.Ігошина, М.Кларін, Є.Козіна, Н.Коломієць, О.Комар, І.Підласий, О.Пометун, М.Скрипник та ін. Особливого значення набули розробки методик застосування інтерактивних технологій для закладів вищої освіти. Цією проблемою займалися вітчизняні дослідники Л.Артемова, К.Гіря, Т.Дуткевич, І.Осадченко та ін. Питанням організації і проведення навчальних занять з економічних дисциплін, їх методичного забезпечення присвячені роботи таких учених, як І.Бендера, С.Грушецький, В.Коваленко, В.Пелих, А.Петровський, Н.Почерніна, Ю.Фірман, І.Тарасюк та ін. Слід зазначити, що багато теоретичних та особливо практичних проблем упровадження нових технологій у методиці викладання економічних дисциплін, зокрема мікроекономіки, потребують і сьогодні подальшого дослідження.

Мікроекономіка спрямована на формування у студентів знань поведінки економічних суб'єктів у ринкових умовах, озброює їх універсальним інструментом прийняття оптимальних господарських рішень за наявних обмежених засобів та альтернативних можливостей їх використання. Для успішного оволодіння курсом недостатньо механічного запам'ятовування певного обсягу економічної інформації. Студентам необхідно творчо осмислювати явища, що вивчаються. Тому зростає актуальність впровадження в навчальний процес інтерактивних методик.

Необхідними передумовами застосування інтерактивних методів навчання як інтенсивних інструментів поглибленого професійно орієнтованого

навчання слід вважати: розробку пакета методичних матеріалів, які забезпечать самостійну роботу студента на етапі підготовки до навчального заняття; матеріально-технічне оснащення навчального заняття; створення умов для самооцінки студентів та аналізу своїх сильних і слабких сторін, а також надання планів професійного та інтелектуального самовдосконалення, підвищення мотивації до навчання; проведення різнопланового оцінювання роботи студента; створення сприятливого організаційного середовища.

Інтенсифікацію навчання можна вважати одним з перспективних напрямів активізації початкової діяльності. Процеси інтенсифікації базуються на взаємовпливі індивідуально-психологічних і колективно-психологічних чинників у навчальній діяльності. Одним з ефективних засобів організації навчальної діяльності, яка додає самостійності тим, хто навчається, є групова форма навчальної діяльності, тобто розподіл студентів на малі групи і організація діалогу між групами. Подібне спілкування в процесі економічного навчання є специфічною системою взаєморозуміння і взаємодоповнення для всіх учасників спільної діяльності.

За інтенсивного групового навчання спілкування стає необхідним атрибутом навчальної діяльності, а предметом спілкування є її продукти: в процесі засвоєння знань студенти безпосередньо обмінюються результатами пізнавальної діяльності, обговорюють їх, дискутують. У міру засвоєння цієї методики роботи студенти створюють більш якісний освітній продукт як на когнітивному, так і афективному й поведінковому рівнях.

Групова форма навчання забезпечує досить високі результати навчальної діяльності студентів, сприяє формуванню у студентів професійних та особистісних якостей, послідовному оволодінню ними необхідними засобами діяльності.

Підготовка викладача до занять за груповою формою навчання вимагає правильно обрати інтерактивний метод для конкретного заняття, що визначається його метою, особливостями матеріалу, який вивчається; правильно сформувати групи студентів; ретельно продумати структуру заняття з використанням групових форм навчальної діяльності; обрати проблему для розв'язання та визначити шляхи її вирішення; продумати інтер'єр аудиторії та ін.

Підготовка і проведення інтерактивного заняття, як правило, потребує багато часу, серйозної підготовки, педагогічної майстерності і мобільності викладача, що ускладнює використання даних методів молодими викладачами. Саме тому, на нашу думку, надзвичайно важливим є визначення тих інтерактивних методик, які можливо використати на кожному навчальному занятті, незалежно від матеріально-технічних можливостей вищого навчального закладу, досвіду роботи викладача, рівня його професійної майстерності на даний час.

Спираючись на педагогічний досвід викладання мікроекономіки, можна, зазначити, наприклад, наступні методи опрацювання навчального матеріалу під час лекційних занять.

«Ключові положення»: попросіть студентів взяти на лекцію фломастери та після 10-15 хв. дайте їм завдання переглянути свої записи і підкреслити ключові положення, потім попросіть повернутися до свого сусіда і поділитися результатами.

«Подумайте - поділіться у парах»: задайте питання, яке вимагає аналізу, оцінювання або синтезу, попросіть студентів подумати індивідуально та записати свої відповіді (1-2 хв.), потім у парах вони обмінюються своїми ідеями (можна попросити учасників поділитися своїми ідеями зі всією аудиторією).

«Поверніться до свого сусіда і...»: викладач дає цю вказівку і продовжує: «визначте ключові положення останніх..... хвилин», або «обговоріть почуту інформацію», або «пригадайте приклади з практики до інформації, яка презентована», або «вирішіть, які ідеї та чому найкраще підходять вам».

Із досвіду можна зазначити, що надзвичайно вдало під час проведення лекційних занять використовується метод «мозкового штурму», особливо під час вивчення нових понять і категорій. Студентам пропонується навести будь-які асоціації, що виникають у них у зв'язку із певним поняттям. Запропоновані студентами асоціації записуються на дошці, після чого аналізуються, систематизуються, при необхідності коригуються і оформлюються у визначення тієї чи іншої категорії.

Іншим ефективним методом можна назвати бліц-ігри. Бліц-гра – це короткочасна ігрова взаємодія в процесі навчання, спрямована на перевірку або закріплення знань. Слово «бліц» (нім. blitz – блискавка) має два основні зна-

чення: 1) пристрій, що виробляє короткочасний яскравий спалах для фотографування; 2) в шахах і деяких іграх: партія з дуже швидким контролем часу. Іншими словами, бліц означає щось дуже коротке (за часом), блискавичне.

Як показує практичний досвід викладання мікроекономіки, дуже цікаво проходить бліц-гра «Вставте слово». Наприклад, для повторення матеріалу студентів можна поділити на команди і видати картки з текстом, в яких необхідно вставити пропущені ключові слова або словосполучення.

Для повторення і закріплення матеріалу з теми, або декількох тем можна запропонувати бліц-гру «Ланцюжок слів». Студентам необхідно об'єднати загальним словом або словосполученням перераховані викладачем мікроекономічні поняття, наприклад, «мале – середнє – велике» (розмір підприємства).

На етапі рефлексії можна використовувати прийом «Синквейн». Синквейн – це неримований вірш, що складається з п'яти рядків, є синтезом інформації в лаконічній формі. При цьому написання кожного з них підпорядковане певним принципам, правилам. Таким чином, відбувається коротке резюмування, підведення підсумків за вивченим навчальним матеріалом, що дозволяє викладачеві оцінити, як студенти розуміють тему, що вивчається, урізноманітнити навчальний процес, зробити його більш цікавим, адже синквейн – це й ігрова діяльність.

Сучасна науково-методична література, педагогічний досвід пропонують і інші інтерактивні методики, які можуть бути застосовані у викладанні мікроекономіки. Ефект же буде максимальним, коли сам викладач глибоко усвідомить сутність і необхідність такої роботи.

Список використаних джерел:

- 1.Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник / С.О.Сисоєва; НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. – К.: ВД«ЕКМО», 2011. – 324 с.
2. Психолого-педагогічні аспекти реалізації сучасних методів навчання у вищій школі: Навч. посіб. / За ред. М.В.Артюшиної, О.М.Котикової, Г.М.Романової. - К.: КНЕУ, 2007. - 528 с.

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

І.А. Рядинська к.п.н., доцент

Головний вектор сучасного розвитку вищої економічної освіти в Україні визначається загальним спрямуванням вітчизняної вищої школи на входження в загальноєвропейський і світовий освітній простір, гармонізацію національних і міжнародних стандартів вищої освіти.

Прагнення європейських університетів до найвищого рівня якості, конкурентоспроможності та бездоганності, доступності й демократизму, підкріплене визнанням світовою спільнотою освітньо-наукової сфери як стратегічно пріоритетної для забезпечення життєдіяльності й прогресу людства, зобов'язує уряди та освітні структури планувати і робити конкретні спільні кроки у створенні єдиної «Європи Знань». Ось чому національна концепція реформування й модернізації освітньої системи в Україні має також бути спрямована на реалізацію загальноєвропейських підходів і принципів.

Стратегічна мета реформування й модернізації вищої освіти і науки в Україні — створення ефективного інноваційного освітнього середовища у вищих навчальних закладах через сприяння прогресивним нововведенням, упровадження найсучасніших технологій і моделей навчання. Навчальний процес у сучасному університеті повинен здійснюватися «з урахуванням можливостей сучасних інформаційних технологій навчання та орієнтуватися на формування освіченої, гармонійно розвиненої особистості, здатної до постійного оновлення наукових знань, професійної мобільності та швидкої адаптації до змін у соціально-культурній сфері, системі управління та організації праці в умовах ринкової економіки».

Мета нашої статті — розкрити роль і значення інновацій, зокрема інноваційних методик викладання у сучасній вищій економічній освіті, визначити найбільш ефективні методи і форми навчальної роботи на економічних факультетах.

Сучасна методика викладання економічних наук, як і багатьох інших гуманітарних дисциплін для майбутніх вчителів економічних дисциплін, має багатий арсенал різноманітних способів, прийомів і засобів навчання, як

загальнодидактичних (які можуть застосовуватись у викладанні будь-яких навчальних предметів), так і галузеводидактичних (які віддзеркалюють специфіку конкретної навчальної дисципліни або низки споріднених дисциплін).

Але в межах даної статті ми розглянемо методики викладання не у цьому ракурсі, а з позиції їхньої новизни, ефективності, дієвості, доцільності використання у сучасних умовах. Такими є інноваційні методики, серед яких найбільш витребуваними на сьогоднішньому ринку освітніх послуг є активні та інтерактивні методики навчання. Оскільки суттєво зростає творча компонента освіти, активізується роль усіх учасників навчального процесу, зміцнюється творчо-пошукова самостійність студентів, особливої актуальності нині набули концепції проблемного та інтерактивного навчання. Під час такого навчання студент вступає у діалог з викладачем, виконує творчі, проблемні завдання, відповідає на запитання, що розвивають аналітичне і критичне мислення, ставить запитання викладачеві та іншим учасникам, тобто активізується творча співпраця викладача зі студентами (разом вирішують проблеми, моделюють ситуації, оцінюють дії однокурсників та власну поведінку).

Поняття інноваційні методики викладання є полікомпонентним, оскільки об'єднує усі ті нові й ефективні способи навчання (здобуття, передачі й продукування знань), які сприяють інтенсифікації та модернізації навчального процесу, розвивають творчий підхід і особистісний потенціал його учасників.

В інноваційних процесах здійснюється перетворення не лише самого викладання як педагогічної діяльності з усіма її засобами і механізмами, але й суттєво переглядаються її цільові настанови та ціннісні орієнтації: спрямованість у майбутнє; побудова нового типу стосунків між педагогом і слухачем (ці стосунки втрачають характер примусу і підлеглості та набувають характеру співтворчості, рівної взаємодії, взаєморегуляції, взаємодопомоги); домінування у процесі навчання індивідуально-особистісних начал.

Отже, удосконалення й модернізація системи фахової підготовки майбутніх вчителів економічних дисциплін є надзвичайно важливою науково-освітньою проблемою, яка має вирішуватись спільними зусиллями з урахуванням сучасних вимог до цієї професії, суспільних потреб, найкращого вітчизняного та зарубіжного освітнього досвіду. Створення інноваційного

науково-освітнього середовища у вищій школі передбачає якісне оновлення змісту і форм навчання через органічне поєднання навчальної і науково-дослідницької роботи, теорії з практикою, класичних методів викладання з інноваційними, широкої та фундаментальної підготовки фахівців із вузько-профільною спеціалізацією, що дозволить забезпечити універсальність, багатоплановість, гнучкість та ефективність сучасного навчального процесу.

Надзвичайно високу ефективність навчального процесу для майбутніх вчителів економічних дисциплін на економічному факультеті вищого закладу освіти забезпечує застосування таких методів, форм і прийомів навчальної роботи, як: аналіз помилок, колізій, казусів; аудіовізуальний метод навчання; брейнстормінг («мозковий штурм»); діалог Сократа (Сократів діалог); «дерево рішень»; дискусія із запрошенням фахівців; ділова (рольова) гра (студенти перебувають у ролі викладача з економіки, бухгалтера, аудитора, брокера, менеджера тощо); «займи позицію»; коментування, оцінка (або самооцінка) дій учасників; майстер-класи; метод аналізу і діагностики ситуації; метод інтерв'ю (інтерв'ювання); метод проєктів; моделювання; навчальний «полігон»; PRES-формула (від англ. Position—Reason—Explanation or Example—Summary); проблемний (проблемно-пошуковий) метод; публічний виступ; робота в малих групах; тренінги індивідуальні та групові (як окремих, так і комплексних навичок) та інші.

У навчальному процесі на економічному факультеті вельми ефективними є також: дискусії із запрошенням фахівців; публічні виступи на задану тему (імпровізація); цільове спостереження за якимось процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату або заданим параметрам (моніторинг); аналіз і діагностика ситуації; на їхній основі — прогнозування; тлумачення (в усіх його різновидах) та коментування тощо.

Підвищити якість та інтенсивність освітнього процесу при підготовці майбутніх вчителів економічних дисциплін допомагає органічне поєднання інноваційних методик із класичними, традиційними, продумане і гармонійне комбінування різних методів щодо кожної дисципліни та кожного заняття залежно від їхньої мети, призначення, специфіки. Досвід показує, що високопродуктивними і перспективними є також форми роботи, що ґрунтуються на синтезі аудиторної та поза-аудиторної роботи.

Розроблення й впровадження інноваційних методів викладання, хоча й містить певні ризики, є надзвичайно важливою складовою науково-методичної та навчально-методичної роботи викладача вищого навчального закладу, оскільки допомагає підтримувати його професіоналізм і педагогічну компетентність на рівні сучасних вимог. Професіоналізація сучасного викладача неможлива без його активної участі в розробленні змісту сучасної освіти, впровадження інноваційних технологій освіти й виховання, перебування у режимі постійного інноваційного пошуку в цілому.

Застосування інноваційних методик у навчальному процесі спонукає викладача опановувати нові допоміжні засоби у навчанні, зокрема наочні, технічні, комп'ютерну техніку, апробувати нові форми і види робіт, залучати інших фахівців і студентів до розроблення оптимальних засобів та інструментів навчання.

Отже, удосконалення й модернізація системи фахової підготовки майбутніх вчителів економічних дисциплін є надзвичайно важливою науково-освітньою проблемою, яка має вирішуватись спільними зусиллями з урахуванням сучасних вимог до економічної професії, суспільних потреб, найкращого вітчизняного та зарубіжного освітнього досвіду. Створення інноваційного науково-освітнього середовища у вищій школі передбачає якісне оновлення змісту і форм навчання через органічне поєднання навчальної і науково-дослідницької роботи, теорії з практикою, класичних методів викладання з інноваційними, широкої та фундаментальної підготовки фахівців із вузько-профільною спеціалізацією, що дозволить забезпечити універсальність, багатоплановість, гнучкість та ефективність сучасного навчального процесу.

ДЛЯ НОТАТОК

Наукове видання

***НОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ: МОЖЛИВОСТІ ТА
РЕЗУЛЬТАТИ ВПРОВАДЖЕННЯ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС***

МАТЕРІАЛИ

науково-методичної конференції викладачів
економічного факультету ХНПУ імені Г.С.Сковороди

Відповідальні за випуск: І.В.Сідельнікова, О.В.Мельникова

Формат 60x84/16. Гарнітура Таймс. Друк цифровий.
Ум. друк. арк. – 4,6. Наклад 100 пр. Зам. № 07-05.

Друк Видавництво МОНОГРАФ

ФОП Іванченка І. С.

пр. Тракторобудівників, 89-а/62, м.Харків, 61135.

Тел.: 050/093 40-243-50.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників та розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК №4388 від 15.08.2012 р.

www.monograf.com.ua